

Ob sedmem novembru

Obletnica zmage velike oktobrske revolucije v Rusiji, je letos, po zmagovitem zaključku vojne proti fašizmu, še posebno velik praznik zmage za vse svobodoljubne narode. Vsi jugoslovanski narodi pa še posebej občutijo to, kar je ves čas pomenila zmaga oktobrske revolucije malim, zatiranim in izkoriščanim — občutijo, da je že ta zmaga napovedovala bratstvo in edinstvo vseh po pravi demokraciji hrepenečih narodov, svobodo v vsem javnem in osebnem življenju človeka in naroda in s tem neposredno blagostanje in srečo človeštva.

Z zmago oktobrske revolucije se je za Sovjetsko zvezo pričela nova doba — doba, v kateri je ljudstvo prevzelo oblast v svoje roke in s tem ustvarilo ogromno moč sovjetske države. Vsevezna Komunistična partija boljševikov je dosledno vodila narode carske Rusije v pohodu k svobodi; v pohodu z mogočnim milijonskim zaledjem ljudstva, ki je čutilo v njej edinega prvoborca za svoje pravice, je ustvarila Rdečo armado, s katero se je v novi vojni proti fašizmu mogla Sovjetska zveza tako uspešno in edinstveno zoperstaviti nemškemu fašističnemu osvajačnem in pod vodstvom iste preizkušene in prekaljene VKPB in na čelu z največjim zaščitnikom svobodoljubnega človeštva tov. generalisimom Stalinom zlomiti nemškemu vojnemu stroju hrbenico ter ga nato skupno z ostalimi zavezniki uničiti.

Zasluga velike Sovjetske zveze, zaslug narodov SZ je, da smo danes dosegli trdno slovansko enotnost, da se je z zgodovino borbe sovjetskih narodov in njihovimi uspehi v sedanjosti dobi data vspodbuda tudi vsem ostalim demokratičnim silam v svetu, v borbi za njihovo ljudsko oblast — za zmago ljudske demokracije.

Slovanska enotnost je pokazala vsemu svetu smer bratstva med narodi, ki temelji na osnovi enakopravnosti narodov. In najsvetlejši primer so nam ravno sovjetski narodi, ki so se po skupni borbi v oktobrski revoluciji proti carskemu imperializmu in iskoriščanju ljudskih množic, znašli v najiskrenejšem objemu, pripravljeni, da to bratstvo po zmagi v svobodi utrjujejo in izgrade najsvetlejšo državo enakopravnih ljudi, dvignjenih visoko nad nečloveški, uničujoči šovinizem.

Pravo zaradi teh dejstev si je bratstvo med Slovenci in Italijani v Julijski krajini tako zmagovito utrla pot in prav zaradi istih ciljev prebivalstvo Julijske krajine uničuje še zadnje ostanke fašizma kot sejalca razdora med narodi, zaslužnjevalca demokratičnega ljudstva, agente tiste manjšinske kliše, ki je ljudstvu vsekoli onemogočala priti do sreče in blagostanja.

Načela enakopravnosti med narodi, katera je ojeklenila zmaga velike oktobrske revolucije in katera je pri nas skovala narodno osvobodilno borbo, dobivajo na našem ozemlju pravi in najvidnejši odraz prav v slovensko-italijanskem bratstvu. To so nacionalne in socialne pravice, enake za Slovence, Hrvate in Italijane. In zato ni čudno, da prebivalstvo Julijske krajine še danes vodi tako ogorčeno borbo proti ostankom fašizma, ker vidi uresničenje svojih socialnih in nacionalnih pravic in garancijo za udržitven pridobitev narodno osvobodilne borbe le v doslednem boju tudi proti najmanjšim ostankom fašizma. Govorčenje in obljube niso nikdar prinesle pravic ljudstvu, le oblast v rokah ljudskih množic nam je jamstvo za naše pravice. Zato je tako močna zahteva Julijske krajine po priključitvi k Jugoslaviji, to je zahteva ljudstva, ki hoče pravice in bodočnost, odgovarjajočo njihovim interesom, in to jim je zajamčeno le v Titovi Jugoslaviji, kjer je demokracija dejansko zmagala.

Slovenci in Italijani, strnimo še bolj svoje vrste! Pojdimo neomajno po poti, katera je lastna naprednim, demokratičnim silam, z narodi So-

Primorsko ljudstvo se mora še nadalje boriti, nadalje žrtvovati, je nauk, ki nam ga daje 7. november

7. november je tu. Naša bratska zaveznica mogočna Sovjetska zveza praznuje dan svojega rojstva. Ta dan praznuje zaščitnica vseh malih resnično svobodoljubnih narodov, mogočna zmagovalka v domovinski vojni, nositeljica plamenice vseslovanskega bratstva z globoko demokratično in človečansko vsebino in najdoslednejša borka za ustvarjanje trdnih temeljev miru in varnosti med narodi.

Sedmi november, 28. obletnica velike oktobrske revolucije, obletnica tistega dne, ko so ljudske množice in zatirani narodi pod vodstvom genialnega Lenina in Stalina ter boljševiške Partije do tal porušile gnilo zgradbo stare reakcionarne carske Rusije, ječe narodov, ko so delovne množice zmagale nad absolutističnimi izkoriščevalci in zaslužnjevalci stoletja in stoletja neusmiljeno trpečega ruskega delavca, kmeta in delovnega inteligenta.

Sedmi november pomeni silno prelomnico. Prelomnico med starim in novim. Ljudstvo, ki ni imelo nikakih narodnih niti človeških pravic, ljudstvo, ki je bilo, včeraj vprezna živina graščakom in veleposestnikom, ljudstvo, kateremu so pili nepomirljivi stroji kri, da je poginjalo, se je dvignilo, se borilo in zmagalo, ter si tako odprlo pot, pot življenja. Pot pa je pokazala Vsevezna komunistična partija Boljševikov ne samo narodom Rusije, ampak celotnemu delovnemu ljudstvu; pokazala je pot, po kateri morajo trpeče in izkoriščane množice, da si pribore resnično svobodo. VKPB je bila tista, ki je pomagala množicam odpreti prah suženosti s sukenj in v njih vzbudila

duha borbenosti, trdnosti in vtrajnosti v boju.

Poleg tega je dala množicam moč, da so se uprle, se neumorno borile pod najtežjimi pogoji, pod strahotnim terorjem proti vsem sovražnikom delovnega ljudstva, se v tej borbi prekalile, v boju ojeklenele, zrevolucionirale in na teh osnovah tudi zmagale.

Sedmega novembra 1917. so borbene množice stare Rusije zadale smrtni udarec vsemu izkoriščanju ter zatiranju v domači zemlji in prevzele oblast v svoje roke. VKPB pa je te množice vodila še nadalje, da so si to oblast obdržale, razvile in udrdile v taki meri, da jim je nihče več ne bo mogel iztrgati iz rok, ker so si iz lastnih moči ustvarile močno zaščitnico Sovjetsko zvezo in nepremagljivo Rdečo Armado.

7. november pa ne pomeni samo zmage delovnega ljudstva SZ, 7. november pomeni zmago delovnega

ljudstva vsega sveta, kateremu je prav delovno ljudstvo SZ pokazalo pot, mu odprlo pogled v jasno bodočnost, ga s svojim lastnim zgledom, s svojimi neutrudljivimi in največjimi napori vodilo in ga pripeljalo tako daleč, da se danes po dokončani drugi svetovni vojni

ljudske množice vsega sveta zavedajo, kako se morajo boriti,

kako morajo delati, da bo povsod prežnan in dokončno uničen največji izkoriščevalec in krvnik delovnega ljudstva — fašizem.

7. november l. 1917 je ustvaril tisto SZ, je ustvaril tisto RA, ki je vsemu svetu pokazala in dokazala resnično ljubezen do domovine, tisto resnično patriotičnost, katero lahko pokaže samo ljudstvo, kateremu domovina daje prav vse, tiste najgloblje človečanske pravice, prav vso tisto resnično svobodo, resnično demokracijo, ki jo danes uživajo v polni meri edino narodi SZ. Neustrašene množice SZ in njena nepremagljiva RA sta prav v domovinski vojni najbolj

dokazala ta resnični patriotizem

ter sta s svojo globoko patriotično zavestjo potegnili za seboj še vse ostale svobodoljubne narode, ki so se začeli tudi sami boriti, nesebično žrtvovati vse, da se uniči in izžene okupator, da se zada smrtni udarec fašističnemu nasilju.

Brez dvoma, da so v resnični in najiskrenejši patriotičnosti SZ sledili najboljše prav narodi Jugoslavije, prav delovne borbene množice Jugoslavije. Jugoslovanska narodno osvobodilna vojska je bila maloštevilna, ampak po svojih zmagovitih, borbenih akcijah, ki so bile vse pravi izraz resnične patriotičnosti borbenih množic Jugoslavije, največji pomočnik Rdeči Armadi. Jugoslovanska borbena zaledje je najbolj sledilo nadvse požrtvovalnemu in borbenemu zaledju SZ.

7. november pomeni zmago resnične ljudske demokracije po vsem svetu, pomeni smrtni udarec fašističnim krvnikom. Dokaz zato nam je

zmagovita in mogočna RA,

ki je zrastle prav iz tistega ljudstva, ki je 7. novembra l. 1917 oboroženo preplavilo Moskovske in Leningrajske ulice, dokončno pometlo z vsemi ostanki izkoriščanja in suženjstva, ter prevzelo samo oblast v svoje roke. Dokaz zato nam je tista RA, ki je v letih 1919 in 1920 kljub mladosti in vsestranski izčrpanosti premagala besni udar svetovnega imperia-

Generalisim Stalin.

rešila s tem sovjetsko ljudstvo ponovnega suženjstva in izkoriščanja. Dokaz zato nam je tista RA, ki je v domovinski vojni l. 1941 do 1945 s svojo nedosegljivo požrtvovalnostjo, borbenostjo, predanostjo in izredno tehniko, edino ona bila zmožna zadati fašizmu smrtni udarec. RA nam je tudi danes jamstvo, da se fašizem ne bo mogel več dvigniti.

7. november pa pomeni tudi združitev v enoten blok

vseh resnično demokratičnih sil sveta. Sovjetsko ljudstvo se je vedno borilo tudi zato, da bodo tisto svobodo, tisto resnično demokracijo uživale vse delovne množice sveta. Zato je SZ okrog sebe vedno zbiral resnično demokratične sile, resnično demokratične narode in države. SZ je bila tista, ki je ustvarila trden zavezniški blok, ki je bil najmočnejši udarec nemškemu imperializmu in ki je tudi dejansko fašizem uničil. SZ je tudi danes največje jamstvo, da se ta blok ne bo razbil, čeprav ga sovražniki demokracije skušajo na vse načine uničiti, SZ nam je jamstvo, da bo ta blok vsak dan močnejši, vsak dan trdnější — to pa pomeni utrditev trajnega miru.

Vsevezna Komunistična Partija (boljševikov) je izdala za letošnje praznovanje 7. novembra svoja

gesla, ki osvetljuje sovjetske-mu ljudstvu pot za bližnjo bodočnost.

Iz teh gesel veje ponos ljudstva — zmagovalca. S temi gesli je SZ na eni strani ponovno pokazala vso svojo širokogrudnost, kakršne zgodovina doslej ne pozna in prav ta širokogrudnost je najboljše zagotovilo, da se bo ustvaril res trajen in trden mir med narodi na svetu. Na drugi strani pa gesla kažejo na nove naloge, ki danes stoje pred narodi in ljudstvom SZ. Gesla predvsem pozivajo k vsestranski obnovi Sovjetske domovine. In brez dvoma je, kakor je bilo sovjetsko ljudstvo požrtvovalno in najbolj borbena za časa vojne, bo tudi dalje vzgled pri obnavljanju svoje domovine vsem ostalim narodom.

Sovjetsko ljudstvo bo z delom proslavilo 7. november.

In kaj pomeni 7. november za nas? Velika socialistična oktobrska revolucija je pokazala tudi delovnim množicam Jugoslavije pravilno pot, ki jih je pripeljala do resnične svobode, do dejanske demokracije. Delovno ljudstvo Jugoslavije, združeno v Ljudski fronti danes uživa take socialne in nacionalne pravice, kot jih zaenkrat uživajo še edino narodi SZ.

Narodi Jugoslavije so resnično in dosledno sledili ljudstvu SZ

in si v štiriletni borbi te pravice same z lastno krvjo priborili. Danes pa veljajo gesla VKPB, dana ljudstvu SZ v enaki meri tudi ljudstvu v demokratični federativni Jugoslaviji, v enaki meri veljajo tudi primorskemu ljudstvu.

7. november je velikega pomena tudi za ozemlje Julijske Krajine. Pokazal je tudi pot Primorskemu ljudstvu, ki je spoznalo, da edina pot, ki ga pelje iz fašističnega suženjstva, je neustrašna borba ob strani močne resnično demokratične Jugoslavije. Primorsko ljudstvo se zaveda, da bo edino resnično uživalo vse nacionalne in socialne pravice, ki si jih je v kravi borbi priborilo, če bo Julijska Krajina s Trstom kot sedma federalna jedinica priključena k Titovi demokratični federativni Jugoslaviji.

Da bo to doseglo, se mora primorsko ljudstvo še nadalje boriti, še nadalje žrtvovati,

še nadalje pokazati vso svojo pripravljenost narediti vse, samo da doseže svoj veliki cilj. Zato pa mora primorsko ljudstvo globoko doumeti veliki pomen 7. novembra in ga tudi resnično praznovati. Vsa Primorska naj zagori v kresovih, vsa Primorska naj bo en sam ogenj — dokaz borbenosti primorskega ljudstva. Manifestacija ob 7. novembru naj bo manifestacija za ponoven polet v delu za vsestransko obnovo porušene domovine, za splošni dvig gospodarstva, za utrditev ljudske oblasti, za vse ono, kar bo primorsko ljudstvo pripeljalo v resnično in dokončno svobodo.

Zato naj velja za 7. november geslo: Vsi na delo! Vse za delo!

Lenin in Stalin.

vjetske zveze na čelu! Izvršimo z vtrajnostjo osnovne naloge, katere so danes pred nami. Utrdimo ljudsko oblast in utrjujmo jo na osnovi najhitrejših gospodarske obnove po deželi in mestih, ki naj bo prekaljena z ognjem boja za dokončno priključitev k demokratični federativni Jugoslaviji, koder so vsi narodi enakopravni. Pri tem naj nam bo za

vzglede junaška delavnost bratske SZ, ki naj postane lastna tudi nam!

Zivela zmaga velike ruske oktobrske socialistične revolucije!

Zivela njena velika voditeljica VKPB!

Zivel vodja junaških narodov SZ, tovariš generalisim Stalin!

Zivelo bratstvo, enotnost, in enakopravnost vseh demokratičnih narodov!

ŠOLA ZA AKTIVISTE

Slovansko-italijanske antifašistične zveze - Osvobodilne fronte

SIAU v odnosu do Narodne oblasti

V tretji točki programa SIAU čitamo: SIAU se bori za ohranjanje in utrditev demokratičnih pridobitev osvobodilne vojne. Bori se, da se obnove organi ljudske oblasti tam, kjer so bili nasilno okrnjeni. Zato je pa tem večja naloga SIAU, da NOO-ji tam, kjer lahko obstojajo, kjer se lahko razvijajo, ohranijo resničen značaj ljudske oblasti. Naloga SIAU je, da odpravlja vse napake naših odborov, ki so sicer razumljive, ker je ljudstvo pač prvič dobilo oblast v roke, ki jih pa reakcija na vse načine izkorišča. SIAU mora izvršiti resnično politizacijo NOO-jev, da bo ljudstvo v njih dejansko občutilo vso demokratičnost in resnično ljudskost, ne pa diktatorstvo, ali ponavljanje starih fašističnih metod. NOO so zrasli iz ljudstva, so del ljudstva, zato pa morajo biti resnično ljudski. Naloga SIAU je, da odpravlja napake Narodne oblasti z aktivizacijo ljudske iniciative, z aktivizacijo zborov volivcev, ki so najbolj jasen izraz resnične ljudske demokracije.

SIAU mora v kritiki naše oblasti znati ločiti zdravo konstruktivno kritiko, ki hoče ljudski oblasti pomagati, od pojavov, ko skuša reakcija omajati zaupanje ljudstva v našo oblast. Samo s takim delovanjem bo SIAU resnično očevala in utrdila vse demokratične pridobitve osvobodilne borbe.

To stoji v programu SIAU in naloga aktivistov SIAU oziroma aktivistov OF, ki je sestavni del SIAU, je, da prav to točko programa SIAU, ki je brez dvoma ena izmed najvažnejših, temeljito proučijo in se vanjo poglobe. Poudariti je treba važnost te točke programa še celo sedaj, ko so volitve v KNOO-je že skoraj v vseh okrajih končane in se za prav pred novoizvoljene odborne narodne oblasti postavljajo težke in odgovorne naloge.

Volitve v KNOO so se vršile na najbolj ljudski, resnično demokratičen način. Te volitve so ponovno dokazale ljudskim množicam, da njihova borba ni bila zaman, da jim je prav ta borba prinesla velike in dragocene stvari. Prav

Ljudska oblast in vse z njo vezane dobrine so plod trpljenja,

žrtvovanja in težke borbe najboljših sinov in hčera našega naroda. Velike in dragocene so te pridobitve, zato jih moramo čuvati in ne prenehoma bedeti, da nam jih naši sovražniki ne bodo izpodkopalili. To pa bomo storili le, če bomo te dobrine resnično posredovali najširšim ljudskim množicam, da jih bodo uživale, se z njimi koristile in jih utrjevale ter razvijale. To je pa naloga na eni strani KNOO, ki morajo biti resnično demokratični, resnično ljudski, na drugi strani pa je to v prvi vrsti naloga organizacije SIAU, SIAU, ki je organizacija delovnih ljudskih množic Julijske Krajine, mora priporočeno demokracijo posredovati tem ljudskim množicam, posredovati primorskemu kmetu, delavcu in delavcem inteligentno, posredovati slehernemu poštenemu Slovencu, Hrvat in Italijanu, da se sleherni te demokracije resnično poslužuje, v dobro primorskemu ljudstvu samemu, v dobro Julijski Krajini sami.

Vendar pa moramo poudariti, da se nekateri aktivisti, pa ne samo aktivisti, ampak tudi celotni odbori SIAU doslej te naloge še ne zavedajo v polni meri, zaradi tega je tudi ne izvršujejo tako kot bi jo morali. Večina Narodno osvobodilnih odborov se zaveda odgovornosti, ki jo nosijo pred ljudskimi množicami, ko so jih izvolile in jim s tem dokazale vse zaupanje. Trudijo se, noč in dan delajo in premišljujejo, kako bi se v teh težkih časih, ko še marsikaj manjka, ko so posledice vojne še silno občutne, stanje popravilo in izboljšalo. Pri vsem tem stopa na dan njihova

iniciativa, ki je eden izmed glavnih pripomočkov,

da imajo ti odbori uspehe, da si znajo pomagati in premagati resnične težave.

Vendar pa tem odborom primanjkuje zadostne podpore, in sicer podpore s strani političnih organizacij, predvsem s strani OF, oziroma s strani SIAU. SIAU je politično gibanje delavnih množic Julijske Krajine. Vse te množice morajo biti vanje vključene, vsakemu članu mora biti dana možnost in prilika, da v tej organizaciji tudi dela, ker to ni samo njegova pravica, temveč tudi njegova dolžnost. OF je od vsega početka borbe množice vzgajala s tem, da jih je aktivizirala, s tem, da jih je vključevala v borbo. Nikoli se ni zadovoljila samo s tem, da bi množice samo kimala na njene besede, ampak je vsakega svojega pristasa potrdila šele tedaj, ko se je izkazal in v borbi preizkusil, ko je tudi z dejanji potrdil svoje misli in besede. Od tod tudi vsi uspehi OF in njena zmaga. In ta odnos do dela se ni danes popolnoma nič spremenil.

OF je danes sestavni del organizacije SIAU

in zaradi tega je prav njena dolžnost, da ljudske množice, ki so vključene v SIAU, še nadalje resnično aktivizira ter s tem tudi spolitizira. V koliko bo v tem resnično uspeša, se bo najbolj videlo pri odnosu odbora SIAU do narodne oblasti.

Naša narodna oblast je mlada; še ni dovolj izkušena. Kakor smo že poudarili, se na vse načine trudi, da bi premagala težave in ustregla ljudskim množicam. Vendar pri tem dela napake, včasih zelo občutne. V posameznih odborih se še nahajajo ljudje, ki niso vredni, da uživajo zaupanje s strani ljudskih množic, ki to zaupanje izrabljajo v svojo osebno korist, ki ovirajo razvoj in delo ostalega odbora, ki so diktatorji in izkoriščevalci. Na drugi strani pa zopet nekateri NOO-ji pri vsakem odloku, pri vsakem ukrepu zadevajo ob nezadovoljstvu množice na vasi, ki ne razumejo, da kljub temu, da ni več vojne, ne more biti še popolnega mirnodobnega življenja, se ne more še vsega dobiti, kar se potrebuje in česar primanjkuje. Nekateri NOO-ji ostanejo pri teh problemih osamljeni. Tu se pokaže pomanjkanje aktivnosti odbora SIAU in aktivistov SIAU, ki bi morali po svojih pomožnih organizacijah ZMS, AFZ, sindikatov itd. razgibati in aktivizirati vse množice na vasi, da bi same pregnale vse izkoriščevalce in špekulante v narodni oblasti, ki vas terorizirajo in izvajajo še vedno fašistične metode nad množicami, ki bi same brez dvoma odpravljale napake in pomanjkljivosti.

Vsi poštene in resnično narodno zavedni vaščani tvorijo odbor SIAU na vasi.

Že večkrat smo omenili: SIAU ima nalogo aktivizirati prav vsakega svojega člana, nihče ne sme biti samo pristasa, ampak aktiven član. Iz tega sledi, da mora odbor SIAU, ki ga tvori večina množic na vasi, vsak odloki in ukrepi, ki ga izda NOO, podpreti, se o njem pomeniti, v koliko bi se popravil in izboljšal, ter o važnosti in potrebi tega odloka na zborih volivcev prepričati vse prebivalstvo na vasi. Na ta način bodo NOO imeli resnično podporo v ljudskih množicah in te bodo spoznale dejansko demokracijo narodne oblasti ter dobile vanjo resnično in tako močno zaupanje, da ne bo mogel noben sovražnik ljudske demokracije, to je sovražnik delovnega ljudstva, s svojimi protiljudskimi parolami prodreti.

SIAU mora v celoti podpreti zbor volivcev,

ga skupno z narodno oblastjo pripraviti ter skrbeti, da bodo zbori volivcev resnično zbori volivcev, kjer bodo vaščani lahko svobodno stavljali svoje predloge za izboljšanje položaja na vasi, za premago-

vanje te in one težave, kjer bodo lahko vaščani svobodno kritizirali vse napake, ki jih delajo posamezni odborniki ali celoten odbor, kjer bodo svobodno lahko razkrinkali vse vsiljence in špekulante ter fašistične elemente, kjer se bodo tudi najbolj jasno pokazali s svojo požrtvovalnostjo z resničnim razumevanjem položaja najboljše elemente kraja.

Po pravilno izvedenih zborih volivcev lahko odbori SIAU najbolje pokažejo vsem ljudskim množicam resnično demokracijo, katere nosilec so prav one same. Zbori volivcev najbolj prebudijo in razvijajo ljudsko samoiniciativo, zbori volivcev lahko najbolj vzgoje ljudske množice v prave, zdrave konstruktivne kritike.

Nadalje je naloga odborov SIAU v zvezi z narodno oblastjo,

da odbori SIAU resnično tudi spolitizirajo naše NOO-je.

Na okrajnih skupščinah, ki se v teh dneh vršijo, kakor na zborovanjih novo izvoljenih odborov in še v drugih primerih se opaža, da funkcionarjem narodne oblasti primanjkuje politična osnova, na podlagi katere bi moral prav vsak odbornik NOO-ja tudi ukrepati. Danes se prav tu čuti še veliko pomanjkljivosti. Zato NOO-ji kljub velikemu trudu in požrtvovalnosti nimajo tistega uspeha, ne uživajo tistega zaupanja pri ljudskih množicah, ki bi ga lahko, če bi na vsako stvar gledali s političnega vidika. Zato tudi še niso povsod tako resnično ljudski, kot bi morali biti. Najbolj jasen primer za to nam je vprašanje socialnega skrbstva, vprašanje podpor, kjer se je v celoti pokazalo pomanjkanje aktivnosti organizacije SIAU v pogledu politizacije. NOO-jev in množic. SIAU v tem primeru ni dovolj podprla in pojasnila parole: Danes je osnovna naloga in dolžnost vsakega zavednega in poštenega borca za obrambo demokratičnih, s krvjo priborjenih pravic, vsakega zavednega in poštenega Primorca, kateremu so interesi primorskega ljudstva prvi, iti na delo, delati,

delati in zopet delati, ter si samo z delom služiti denar.

Podpora dobe samo oni, ki delati resnično ne morejo. In ti pa morajo tudi v popolni meri živeti. Vsakdo, ki pravi, jaz sem se štiri leta boril in žrtvoval, pa naj danes delam, naj delajo drugi namesto mene, ki so doslej počivali, vsak tak ne pomeni nič, prav tako ne pomenijo ničesar vsa dosedanja njegova dejanja. Vsak tak podpira sovražnika demokracije, sovražnika delovnih ljudskih množic. Slehernemu, ki tako pravi, interesi primorskega ljudstva, interesi JK niso sveti, ampak je proti temu, da bi bila JK s Trstom vred priključena k DFJ.

Danes se dogaja, da dobe podporo oni, ki so zdravi in močni, ki se jim ne ljubi delati in se razburjajo in diktatorsko nastopajo, če se jim samo omeni, da ni vreden, da dobiva podporo. Pri tem pa oni, ki bi podporo res v polni meri morali prejeti, te zadostno ne dobivajo, ampak očitek, naj grejo na delo in naj si služijo denar.

To mišljenje danes v mnogih primerih NOO-ji podpirajo, podpirajo pa to tudi dotični SIAU odbori, ki niso še prav nič pokrenili proti temu. SIAU odbori se morajo zavedati, da podobno mišljenje ustvarja delomrznost in da se s tem pogloblja najtežja rana, ki je lahko zadana delovnim ljudskim množicam in celotni skupnosti. Zato morajo odbori SIAU začeti z intenzivno borbo proti vsemu takemu in podobnemu mišljenju.

Danes mora biti parola:

»Proč z delomržeži!«

To so naloge SIAU v zvezi z narodno oblastjo in dolžnost vsakega odbora SIAU je, da na podlagi teh nalog resnično aktivizira prav vse ljudske množice, prav vse svoje člane, ker prav uspešno in pravilno delo NOO-jev ljudske množice najbolj interesira, saj je to njihovo vsakodnevno življenjsko vprašanje. In z resnično politizacijo narodne oblasti bo tudi najbolj stopila na dan resnična ljudska demokracija.

Živa Kraigher.

Naši sindikati

Naš delavec izključno razpolaga le s svojo delovno silo, ki ima značaj blaga in tako svojo prodajno in kupno ceno. Kapitalist ima torej interes, da s čim manjšimi sredstvi iztisne čim več iz delavca, da delavcu za čim večji napor pri delu prizna le ono, kar je neobhodno potrebno za njegovo življenje, da o kritji kulturnih potreb delavca niti ne govorimo. Interes delavstva pa je, da čimveč dobi za svoje delo. V tem je v kapitalističnem družabnem redu nujno nasprotje med delom in kapitalom, med kapitalisti in delavci; med izkoriščevalci in izkoriščanimi.

Kakor pa je na eni strani skušal kapitalist z vsemi sredstvi na račun delavca iztisniti čim večji dobiček, tako je na drugi strani skušal delavec v trdem boju iztisniti čim več za svoje delo. Ta borba je bila neenaka, ker je poleg vseh ostalih prednosti, ki jih je imel kapitalist po svojem položaju, imel za seboj državo, ki je v kapitalističnem družabnem redu predstavnik podjetništva. Če je delavstvo hotelo izboljšati svoj položaj, se je moralo nujno boriti proti kapitalističnemu družabnemu redu, proti kapitalistični državi, torej je moral voditi tudi politične borbe. Razumljivo je, da v tem boju ni mogel uspeti posamezen delavec, tudi ne posamezna skupina delavcev, niti ne posamezne stroke, temveč ves delavski razred in še ta ne omejen na gotov majhen prostor, temveč združen v lastnih strokovnih organizacijah posameznih pokrajin, države in slednjic tudi v združitvi raznih delavskih federacij na mednarodni podlagi preko ozkih meja lastne države.

Nastanek in razvoj delavskih sindikatov

V začetku so se delavci združevali le za doseg vsakega posameznega cilja posebej. N. pr. zahtevali so boljše plače, v tej zahtevi so se

Nadaljnji razvoj dogodkov, koncentracija kapitala (kopičenje bogastva v posameznih rokah) in vedno večje obubožanje srednjih slojev (obrtniki, trgovci, mali podjetniki itd.), je pa počasi med duševnimi delavci privedlo do spoznanja, da so tudi oni sestavni del proletariata in da imajo skupne koristi v borbi delavskega razreda za lepšo in boljše bodočnost. Tako vidimo, da nastajajo zlasti v Franciji, sicer od oblasti nepriznani sindikati državnih uradnikov. Jasno je, da je vladajoči kapitalistični razred, ki je sebe istovetil z zakonitostjo in redom, po strani gledal že združevanje delavcev v sindikate in da ni mogel te pravice priznati še državnim uradnikom.

Vsi napori kapitalistov, da bi preprečili organizacijo delavstva, so bili zaman. Zvest delavske solidarnosti je, zahvaljujoč se marksizmu in političnemu delu med delavskimi množicami vedno bolj prodirala. Delavske organizacije so se borile. Kakor je kapital v svojem razvoju iskal neprenehoma novih organizacijskih oblik, da bi s tem obvladal svet in delavski razred posebej, tako je tudi delavsko gibanje raslo iz malih društev, se razraslo v večje profesionalne zveze, kasneje v velike vsedržavne organizacije in končno začelo preko mej posameznih držav iskati stika s sorodnimi delavskimi organizacijami. Delavcem je končno uspelo, da nastopajo proti delodajalcem organizirano, da svoje delovne sile nič več ne prodajajo posamezno, temveč kolektivno. Izraz tega razvoja predstavljajo kolektivne ali tarifne pogodbe, pri katerih delavska organizacija prodaja delo svojih članov in se pogaja glede delovnih pogojev v imenu delavcev z delodajalcem ali skupino delodajalcev.

Leta 1910. je bilo organiziranih že 9 milijonov 808 tisoč delavcev, od katerih je odpadlo na Nemčijo 2 milijona 268 tisoč, na Veliko Britanijo 2 milijona 347 tisoč, na Avstro-Ogrsko 451 tisoč, na Ameriko 1 milijon 710 tisoč, na Francijo 977 tisoč, na Italijo 783 tisoč, dočim je bilo v Srbiji organiziranih 7418 delavcev. Vse te organizacije so bile povezane v mednarodni delavski sindikalni organizaciji, katere sedež je bil v Berlinu.

Cilji in borbena sredstva delavskih sindikatov.

V začetku je bila obramba delavcev primitivna. Delavci se še niso zavedali časa. Želeli so si nazaj starih časov fevdalnega družbenega reda, ko je lahko postal vsak delavec vsaj poslodajalec. Smatrali so, da ni kapitalist njihov sovražnik, marveč stroji. Tak znan pojav imamo v Angliji, ko so začeli delavci razbijati stroje. (Imenovali so se »luditici«.) V zgodovini človeštva pa ni poti nazaj. Kmalu so uvideli, da so se časi izpremenili, da je v novem redu delavec obsojen na mezdno delo, zato so skušali predvsem izboljšati delovne pogoje.

Glavne zahteve delavstva so bile takrat: skrajšanje delovnega časa, odprava nočnega dela za mladoletne in žene, boljše plačilni in drugi delovni pogoji ter pravica, da se svobodno združujejo. Dolga in težka je bila borba, ki je končno dovela do osebnega delavca. Kakor pa delavci v prvi dobi niso poznali pravega sovražnika ter so zato razbijali stroje, tako so v začetku računali na dobrohotnost in človekoljubnost kapitalistov, pri katerih so skušali doseči izboljšanje z ustenimi in podpisanimi prošnjami (peticijami). Dnevno življenje pa jih je izučilo, da se dá kaj doseči le v trdi borbi. V tej borbi se delavci začnejo posluževati bojkota (ne marajo delati pri slabih delodajalcih in kupovati njihovega blaga), pasivne resistance (da v določenem času manj storijo) in sabotaže (kvirajo stroje in izdelke). Eno glavnih in najbolj učinkovitih sredstev pa postane stavka.

(Dalje prihodnjik.)

Če bi ne bil Poljak, bi želel biti Slovenec

Jan Karol Wende, poljski veleposlanik

Naše ljudstvo samo ščiti in se samo bori za ljudsko oblast

Koper in Trst; to sta dve imeni, dva dogodka mimo in preko katerih naše delovne množice niso mogle. Trdo ju danes nas človek izreka, trdo pa zato, ker spoznava ponovno vso podlost in lažljivost svetovnih reakcionarjev, katerim ni sveta dana beseda, kaj šele kri junakov in borcev, ki so darovali nesebično svoja življenja za osvoboditev svojega ljudstva in domovine izpod nasilja.

Gnev našega človeka, ko je spoznal, da pljuje njegovim simbolom v obraz, da skušajo gaziti kri njegovih soborcev, da skušajo razbiti tisto, kar je delovno ljudstvo v krvi, ognju in žuljih, v borbi in delu izrgalo fašistom iz rok, je vzkipele. Dvignilo se je primorsko ljudstvo, ljudstvo, ki pozna in dobro ve, kaj je fašizem, dvignilo se je proti novim fašističnim zarodkom, ki rasejo kakor gobe po dežju za judežve groše, katere meče med nje svetovna reakcija, da bi na tak podel način dvignila prah, ki bi svetu zamagljal jasne poglede na ta košček izmučene in razbite ter požgane slovenske zemlje.

Naš delovni človek se danes upravičeno sprašuje, ni li zločin nad našim ljudstvom »stavka« v Kopru, ni li zločin nad našim ljudstvom »manifestacija« v Trstu? Pa tudi ne čaka odgovora, predobro ga pozna; ker ve, da »stavkajo« v Kopru fašisti, ker ve, da »manifestirajo« v Trstu fašisti, skvadristi, kvesturini in karabinjerji, zaščiteni od policijskih brzostrelk, ve tudi, da so to zločini, zločini, ki jih delajo prav isti, ki so morili in hajkali naše borce, prav tisti, ki so preganjali naše ljudstvo in nam požgali naše domove.

Pa si oglejmo ta dva dogodka, dogodka, ki ju je spletla italijanska šovinistična druhal več ali manj znanih fašistov.

V Kopru

so poskusili fašisti dvigniti napad na našo ljudsko oblast, to se pravi napad na delovne množice »stavka«. Pred kratkim je namreč ljudska oblast v interesu delovnega ljudstva maksimirala cene; vojaška uprava JA pa je na njen predlog izdala v coni B nove lirske novčanice, da bi olajšala boj proti črni borzi in špekulaciji, ki sta zvesti sopremičnici fašizma. Zato so zavili fašistični ostanki; kmalu so se prav razumljivo fašističnim izživcem pridružili tudi nekateri reakcionarni italijanski trgovci in gostilničarji, sami bolj ali manj znani fašisti. To je bilo

jedro koprške »stavke«

na katero pa so ljudske množice z vso odločnostjo odgovorile.

Slovenski in italijansko ljudstvo iz mesta in okolice je odgovorilo na fašistično rovarjenje. Delavci iz Izole so izdali proglas sindikalnih podružnic in mestnega odbora SIAU, v katerem so početje koprskih reakcionarjev obsodili kot navadno fašistično izživljanje. Slovenski in italijanski kmetje iz okoliških vasi pa so ta dan v še večji meri prinesli v Koper mleko in ostala živila ter jih prodajali samo za jugoslovanske lire.

V sredo, 31. novembra se je v Kopru zbrala velikanska množica slovenskih in italijanskih kmetov iz okoliških vasi ter delavcev iz Izole, Pirana in Portorose. Okrog 12.000 slovenskih in italijanskih protifašistov je po vsem mestu manifestiralo za novo Jugoslavijo, slovensko-italijansko bratstvo ter demonstriralo proti fašističnim izživcem, zvestim služabnikom rimskih imperialistov. Manifestanti so prinesli s seboj zastave in transparente s protifašističnimi napisi: »Dovolj! Fašiste pred narodno sodišče!«, »Včerajšnji štrajh je naperjen proti ljudski oblasti — smrt provokatorjem!«, »Zahtevamo seznam vseh fašistov!«, »Kdo je odgovoren za

zločine v tej vojni?«, »Hočemo Jugoslavijo, ker je samo ona sposobna obračunati z vojnimi zločinci — vsemi fašisti!«, »Fašisti nimajo pravice govoriti o demokraciji!«

Množica istrskega ljudstva je s svojo velikansko udeležbo na tej edinstveni manifestaciji, kakršne še ni bilo v Kopru, s transparenti in vzklikanjem odločno izpovedala, da

ima dovolj fašističnih izzivanj.

Pobesneli koprski reakcionarji, ki so hoteli za vsako ceno razbiti ali vsaj motiti to protifašistično manifestacijo, so se začeli v manjših grupah zaganjati v manifestante. Ko se je koprski gostilničar Reichstein, ki ga vse ljudstvo pozna kot zagrizenega fašista, zagnal v množico in hotel raztrgati sliko maršala Tita, je ogorčena množica opravila z njim. Reichstein je bil zagrizen sovražnik Slovencev in je med fašistično strahovlado Slovencev prepovedoval govoriti in peti v materinem jeziku. Začgati je dal tudi hišo Josipa Štoka v Marezigah. Prav tako je razjarjena množica obračunala tudi z Zarlijem, trgovcem iz Kopra, ki je bil včasih zelo aktiven fašist. Vodil je SS-ovce po okoliških vaseh na roparske pohode. Na trgu se je med manifestante vrnil še tretji izživca. Ko je skušal raztrgati Titovo sliko, ga je množica potepala, da so ga morali prepeljati v bolnišnico. Narodna milica, ki je takoj ob prihodu manifestantov v Koper odšla iz kavarne, je bila preslabotna, da bi zadržala gnev ljudstva, ki je v nekaterih reakcionarnih izživcih spoznalo stare fašistične zločince. Šele na poziv predstavnikov ljudstva, naj množica ne naseda izzivanju, so se manifestanti disciplinirano zbrali na trgu v Kopru, kjer so z viharjem navdušenjem poslušali govore o bratstvu med slovenskim in italijanskim ljudstvom ter o rovarjenju ostankov fašizma. Manifestacija istrskega ljudstva se je končala s petjem in navdušenim vzklikanjem slovensko-italijanskega bratstva ter novi Jugoslaviji. Po končani manifestaciji se je vsa množica v najlepšem redu razšla.

Slovenski in italijanski ljudstvo v Kopru in okolici je s to manifestacijo pokazalo svojo enotnost, moč in odločno voljo za ohranitev slovensko-italijanskega bratstva, za priključitev Istre k novi Jugoslaviji. S svojim množičnim nastopom ob fašističnem izzivanju je dokazalo svojo neomajno pripravljenost, da bo vselej in povsod zaščitilo pridobitve osvobodilnega boja in svoje koristi, ki bi jih skušali ogražati razni fašistični ostanki.

V Trstu,

na tleh, ki jih je neenkrat pordila kri prekaljenih protifašističnih borcev, graditeljev slovensko-italijanskega bratstva, »pobornikov za ljudske pravice, pa so reakcionarji organizirali »manifestacijo« italijanskega šovinizma, manifestacijo, ki močno smrdi po začetkih fašizma na naših tleh po prejšnji vojni. Iz tega se jasno odraža nekaj; že danes skušajo potvarjati resnico, prepleskavati dejstva. V Trst vodijo nacional šoviniste iz Benetk, Padove, Bologne, Pavije, ki v varstvu celih policijskih korov žalijo ljudske množice in hodijo izzivati protifašiste.

Boj črni borzi, špekulanstvu in tihotapstvu

Curk Avgust iz Ajdovščine št. 3, prodaja konja preko demark. črte, zaplemba izkupička L 17.000 in denarna kazen L 1000. — Beltram Albert iz Vogrskoga, prenos cigaret preko demark. črte, zaplemba cigaret. — Curk Jožeta iz Dolge poljane 21, tihotapstvo masla preko demark. črte, zaplemba masla in L 200 denarne kazni. — Kandus Jože iz Vrtovine 88, prodaja konja preko demark. črte, zaplemba izkupička L 19.500 in denarna kazen L 1500. — Krašna Pavla iz Dolge poljane 64, tihotapstvo

Zato tržaške množice niso mogle mimo tega; preveč sveta nam je kri padlih borcev, pobešenih in postreljenih talcev, preveč drago bratstvo, ki smo ga v borbi skovali, da bi mirno pustili raznim provokatorjem kričati po naših tleh. Tem bolj ogorčeno pa so se dvignile množice, ker so spoznale, da vodijo vse to bivši fašisti, skvadristi, karabinjerji in kvesturini, da vodijo to veljaki fašističnega nasilja. Ne, za te ne more in ne sme biti demokracije, ti so za pred ljudska sodišča, ker tako zahtevajo naše žrtve, ker tako zahteva prelita kri in porušena domovina.

Delovno ljudstvo se je zato na dan »manifestacije« 3. t. m. zbralo

na tržaških ulicah,

da odločno protestira proti temu. Množice so tudi navalile na izrazite fašiste, ki so stopali na čelu posameznih skupin. Policija, ki je bila za ta dan ojačena, je intervenirala pri vseh spopadih in prid italijanskih nacionalistov in razganjala ljudske manifestante.

Pod zaščito policijskih brzostrelk in pendrekov so se pomikale skupine izživcev z znano šovinistično italijansko parolo: »šciavi« po tržaških ulicah. Ta policija je tudi skušala zaustaviti vsak poskus ljudskih množic, da bi prišla do izraza volja tržaškega delovnega ljudstva. Zato je planila nad tovariša, ki je nosil delavsko zastavo, mu strgala zastavo, zato je potolkla drugega, ki je zastavo branil, zato je policija klestila in udrihala po glavah množice, ki so se nasilju upirale, ter jih odvažala s kamioni. Na trgu Unita so bili med ostalimi, najbolj znani fašisti, kot so Stante iz Nabrežine, Viezzoli in Pitacco, zato so množice tako ogorčeno vzklikale: »Dol s fašisti! Hočemo preprečiti povratek novega fašizma!«

Policija pa je razganjala, bila in odvažala ljudstvo. Brutalno in nasilno postopanje sta vzbudila med množico ogorčene proteste tudi proti policiji. Spet in spet je policija intervenirala, to se pravi odvažala ljudske manifestante.

Ves ta čas pa so se dogajali pretepi med italijanskimi šovinisti in tržaško delovno množico.

Ta šovinistična manifestacija je terjala žrtev, katero so povzročili fašistični provokatorji, ki so tvorili jedro manifestacije. Ubit je bil Beltram Emilio, bolničar vojaške bolnišnice v Trstu. Beltram Emilio se je vrnil pred tremi meseci iz taborišča v Nemčiji. Poleg tega je bilo sto ljudi poškodovanih, dva in dvajset pa težje poškodovanih.

Manifestacija, ki so jo reakcionarji krogi uprizorili, nam je jasno pokazala, kaj reakcija hoče in kam segajo njene želje. Bratstvo in edinstvo med slovenskim in italijanskim življenjem, ki se je skovalo v teku borbe proti nacifašizmu, je tej gospodi največji trn v peti. Z današnjo manifestacijo so jasno pokazali, koliko jim je za bratstvo med slovenskim in italijanskim narodom. Ljudske tržaške množice pa so pokazale, da jim je to bratstvo sveto, in da ga ne more nihče več razdvojiti. Skupno so se borili in skupno bodo branili svoje pridobitve.

Za vedno je omahnil generalni poročnik Peter Drapšin

Komandant I. tankovske armade generalni poročnik Peter Drapšin je 2. novembra popoldne umrl. General Drapšin je bil težko ranjen 28. oktobra ob priliki nesreče, ki se mu je dogodila, ko je izvrševal svoje službene dolžnosti. Bil je operiran, toda zaradi komplikacij je podlegel poškodbam.

Tako beremo v poročilu o smrti velikega partizana, velikega borca za pravice delovnega ljudstva. Tako beremo o velikem sinu jugoslovanskega ljudstva, o sinu, ki je prvi dan zverinskega fašističnega napada na narode Jugoslavije dvignil klic upora, dvignil klic ljudske vstaje proti fašističnim zavojevalcem. Tako beremo o junaku junaškega ljudstva, tako beremo o velikem vojaku, o velikem organizatorju, ki je znal zlit vso borbeno upornost ljudstva v udarno organizirano vojaško enoto.

Primorci pa smo se ob smrti Petra Drapšina spomnili junaka, ki je vodil IV. armado v poslednjem osvobodilnem poletu preko vse naše Primorske tja do Trsta; junaka, ki je s svojim mojstrskim vodstvom popeljal ljudsko vojsko do tega, da ji je uspelo tudi na naših tleh streti poslednji in najbolj krčeviti odpor fašistične zveri.

Danes čutimo dah sveže, svobodne zemlje, katero smo skupno pojili s srčno krvjo delovnega ljudstva. In ob mislih, da imamo danes to zemljo, da je naša, vstaja v nas nekaj, spomin na velikega Jugoslovana Petra Drapšina, do katerega se bomo čutili več dolžnosti. Saj je prav on uresničil to, za kar smo mi položili tolike napore in žrtve, ko nam je z mojstrskim poveljevanjem priboril svobodo, svobodo nam 27 let sužnjem, svobodo naši 27 let ropani in uničevani krpici slovenske zemlje.

Mi vsi Primorci se bomo spomnili čisto tega moža. Kadar koli bomo stopali po naših gajih in poljih, po vinogradih in logih, kadar koli bomo orali, sejali ali želi, kadar koli bomo stopali na delo v tovarni ali v delavnici, pa nas bo spremljala naša vesela slovenska pesem, se bomo spominjali nečesa. Spominjali se bomo, da nas je take vedno od neke napadel: »Chi va la?« ali pa »Halt, wer ist da?« Spomnili se bomo, da se je nekaj dogodilo medtem, nekaj velikega. In to je naša osvobodilna borba, v katero je nerazdruženo vklesano z našo okorno roko rdeče goreče ime — Petra Drapšina.

Stalin opazuje operacije pri (Caricinu) Stalingradu.

Skupščine

Zadnje dneve so se na področju Poverjenišтва PNOV za Slov. Primorje začele okrajne skupščine. V času med skupščinami, ki so prvič zasedale v svobodi, pa med zadnjimi se je zgodilo marsikaj. Če gledamo v ožjem merilu in upoštevamo samo to, kar se okrajnih skupščin prav neposredno tiče, moramo kot najvažnejši dogodek smatrati volitve v KNOO-je. Volitve so se vršile povsod tam, kjer se doslej še niso vršile, in pa tam, kjer niso bile izvedene tajno, ampak kar po hitrem postopku, z dviganjem rok. Sedaj nimamo več OF odborov z oblastnimi funkcijami, ampak po vseh krajih cone B so že izvoljeni Krajevni narodno osvobodilni odbori in prav tako odposlanci za okrajne NO skupščine. Tako so te skupščine postale res pravi okrajni parlamenti in to tudi potrjujejo s svojim delom. Če človek gleda ta parlament, polno zaseden, s kakšno resnostjo je zagrižen v razpravljanje o vseh vprašanih življenja, sedanjosti in bodočnosti, in če se zamisli v še kar bližnji preteklost fašistične tiranije, tedaj vidi, kakšen silen korak naprej je naš narod napravil in kakšna obzorja se še naprej odpirajo. Naj si ogledajo te skupščine vsi tisti, ki ne verujejo v našo ljudsko demokracijo. V teh skupščinah so zbrani zastopniki, odposlanci vseh vasi. S seboj prinesejo želje in zahteve svojih volivcev, nazaj v vasi pa prinašajo rešitve in odločitve skupščine. Tu se vzkladijo interesi vseh krajev in lepo je videti, kako modro znajo naši ljudski zastopniki, krajevni odposlanci, podrediti svoje ožje, lokalne interese, širšim in globljim interesom okraja in Slovenskega Primorja v celoti. Ta okrajni parlament je v resnici politična in gospodarska šola, iz katere bodo izšli naši kmetje in delavci parlamentarci. Pri njihovem delu pa jih podpirajo še druge organizacije, plod prizadevanja zadnjega razdobja, in to so SIAU, Enotni sindikati in naše zadrge. Tem organizacijam pa se pridružujeta še Prosvetna zveza in

šola. Tako dobiva naša narodna oblast vedno več pomoči, tako se okrog nje zbira vedno večji krog delavcev najrazličnejših vrst. Včasih je bila oblast središče, v katerega so se vse ljudske množice zaganjale, ker so bile nezadovoljne, sedaj pa postaja ognjišče, okrog katerega se vse ljudstvo zbira. Na teh skupščinah imajo odposlanci priliko, da se poučijo o tem, kaj imamo in česa nimamo, kaj smo storili in kaj lahko še storimo. Zato izgubljajo ono nestrpnost in brezobzirnost in njihove zahteve postajajo stvarne, upravičene in smotne.

Vsem slovenskim prosvetnim društvom!

Radio Trst — oddelek za slovensko oddajo je uvedel tedensko eno večer namenjen našim internirancem in vojnim ujetnikom v tujini. Ta oddaja se vsi vsak ponedeljek od 23.20 do 24. V teh večerih lahko pošljete svoji interniranec in ujetnikom preko radijske postaje Trst svoje pozdrave.

To je tudi priporočljiv način poizvedovanja za pogrešanimi. Med poslušalci teh radijskih večerov bo morda kdo, ki bi lahko dal kakšno točno vest o tem ali onem pogrešanem oziroma bo oddal naslov iskanega prizidega družini.

Med pozdrave svojcev uvršča radijska postaja tudi glasbene točke, namenjene v pozdrav ujetnikom in pogrešanem v tujini.

Prosvetna društva naj obveste prizadete člane, ki naj pišejo na radio Trst — slovenska oddaja. V pismu naj javijo svoj točen naslov, naslov ujetnika ali pogrešanca, če ga vedo. Obenem naj izrazijo željo glede pesmi ali instrumentalnega komada, katerega naj se zapeje v pozdrav svojem v tujini. Izbirajo naj iz programa slovenske oddaje.

Opozarjamo, da je vsak torek od 19.20 do 19.30 kulturno prosvetno predavanje. Po možnosti naj članstvo prosvetnih društev posluša tudi ostale slovenske radijske oddaje. Dopisujte na radio glede ostalega programa ter izrazite svoje želje, predloge, pripombe itd.

Tiskovni sklad

Tiskovni sklad do sedaj 24.760 lir
73 din
Tiskovni sklad 5. 11. 1945 253 lir

Lenin govori ljudstvu.

Od tedna do tedna

Jugoslavija je tik pred volitvami. 11. novembra se bodo jugoslovanske delovne množice odločile, odločile za to, za kar so dale kri, odločile za pot nove Jugoslavije, odločile za to, da si zaščitijo vse priborjene demokratične pridobitve, da pometejo dokončno s protiljudsko reakcijo in preidejo povsem k načrtni obnovi domovine. Ljudstvo zbora, manifestira na velikih predvolivnih zborovanjih in tako rekoč že voli, voli s tem, da hoče samo kriti stroške volitev z volilnim skladom OF. V preteklih dneh je izšel tudi odlok o skrinjici brez listnice, ki bo na ta način v celoti zajamčila demokratičnost volitev in izpodbila reakcijo, slednjo oporo za obrekovanje in blatenje naše demokracije. Skrinjica brez listnice bo namreč zato, da bo vsak, ki bo volil Ljudsko fronto, vsak, ki je proti ljudstvu, ki so mu deveta briga žrtve in napor, še več, ki mu je ljube, da bi se Nedič in Rupnik vrnili v Jugoslavijo v fašističnih uniformah, ne pa v jetniških haljah, lahko glasoval. Svoj glas proti Ljudski fronti, proti ljudstvu bo vrnil v skrinjico brez listnice.

Kakor je že prej mimogrede rečeno, se vrača vojni zločinec Leo Rupnik, organizator koljaškega domobranstva in vojni zločinec Nedič, organizator okupatorjevih hlapcev v Srbiji, v domovino, pred ljudstvo, pred ljudsko sodišča. Narod Jugoslavije pa dobro veda, da mora nujno slediti tej pošilki še in še cela vrsta pošilk, preden bodo vsi zločinci, kot Rožman, Pavelič in Mihajlovič stali pred ljudskimi sodišči in prejeli končno plačilo za svoje protiljudsko delovanje, za svoje zločine nad narodi Jugoslavije.

Kakor gredo jugoslovanski narodi v volivni boj s trdno voljo, da premagajo vse notranje in zunanje težave, tako stopa tudi bolgarska domovinska fronta v odločen boj proti reakciji. Prav tako kot v Jugoslaviji groze tisti, ki jim ni in ne bo biti všeč, da se je ljudstvo odločilo za pot naprej in pokazalo fašizmu hrbet, z abstinenco pri volitvah. Pri vsem tem se svetovna reakcija jasno razkrinka: kadar vlada, se poslužuje vseh nasilnih sredstev od zaporov, umorov, vislic do cenzure, kadar pa je v opoziciji, pa pozna samo abstinenco.

Bolgarske domovinske fronte to ne plaši; ona dobro ve in pozna opozicijo, da bi ji kdaj odstopila oblast. V tem je Bolgarija tudi izpolnila vse pogoje, določene v predmuru zavezniški. Vojne zločince je kaznoval že prej narod sam; prav tako je ljudska zakonodajna razpustila fašistične organizacije.

Splošno je v mnogih državah v Evropi vse v pričakovanju volitev in predvolivne kampanje, tako v Madžarski, Avstriji, Albaniji in Grčiji. Medtem, ko so v prvih državah demokratične sile močne, pa v Grčiji še vedno reakcija z umori in požigi daje pečat deželi, daje pečat »tako zvaní demokraciji«.

Grčija in Italija sta sploh še v rokah nazadnjaških vlad, zato Jugoslavija pogloblja prijateljske zveze bolj z demokratičnimi bratskimi narodi Bolgari, Cehi in Slovaki.

Da pa se temni naklepi reakcije ne bodo uresničili, dokazuje tudi mednarodni mladinski kongres v Londonu, kjer so bile najlepše sprejete delegacije iz dežel, ki so se naj-

Primorci Jugoslovanom ob volitvah

Primorski Slovenci smo pet in dvajset let trpeli pod nasiljem fašistov, ki so nas oropali vseh narodnih in človeških pravic. Ves ta čas pa nismo izgubili vere v zmago pravice in v zopetno vstajenje. Bridke izkušnje preteklosti so nas naučile, da je naša narodna rešitev le v združitvi z ostalimi Slovenci in Jugoslovani. Ta cilj smo vedno zasledovali z besedo in dejanjem, a smo v svoji nemoči računali na pomoč Jugoslavije in njenih narodov.

Bili smo prevarani v svojih upih, zakaj stara Jugoslavija je bila po žalostni zaslugi njenih voditeljev na znotrajni spriti in zato na zunaj šibka. V usodnem zgodovinskem trenutku ni prenesla težke preizkušnje. Za nas je bilo njeno razkosanje in podjarmljenje njenih narodov najbrdkejša ura. To tem bolj, ker ta nesreča za odgovorne osebnosti ni pomenila signala za združitve vseh narodnih sil, ampak začetek novih izdajstev in novega prelivanja bratske krvi. — Želelo se je, da so z globokimi prepadi sovražila med brati za vedno pokopane sanje o združitvi jugoslovanskih narodov, obenem tudi sanje o naši svobodi.

Iz te stiske nas je rešila Osvobodilna fronta, ki nam je v vstajo proti okupatorju pokazala pot v svobodo. Za iste svetle cilje skupaj prelita kri je zopet skovala bratstvo jugoslovanskih narodov. Z očmi, uprtimi v lepšo, svobodno bodočnost smo tudi mi, primorski Slovenci, ob strani ostalih Jugoslovanov dali številne človeške in materialne žrtve. Nasmehnila se nam je zmaga pravice, žrtve so rodile novo Jugoslavijo. Tisto Jugoslavijo, ki je z vso iskrenostjo in odločnostjo edina postavila vprašanje naše svobode na prvo mesto.

Zal, da niti naša skupna zmaga, niti naše skupne žrtve, niti naša odločna volja, da hočemo sami odločiti o svoji usodi in biti priključeni skupni domovini Jugoslaviji, niso zadostovale za uresničenje naših upravičenih narodnih težej. Mračne sile v svetu, ki so nam bile zmerom sovražne, nam osporavajo najlepši del naše zemlje, ki je največ trpel in tudi največ žrtvoval za skupno stvar vsega svobodoljubnega človeštva. Večina sveta uživa mir, mi pa smo še vedno obsojeni v borbo za naše naravne pravice. Z nami so vsi, ki imajo čiste srce in razumevanje za usodo slednjega koščka jugoslovanske zemlje.

Jugoslovani! Volivci!

Naša rešitev je v čim popolnejši enotnosti vseh Jugoslovanov. Zakaj ni je sile na svetu, ki bi mogla premagati enotno voljo katerega naroda. Primorski Slovenci, ki živimo na ozemlju pod zavezniško (anglo-ameriško) vojaško upravo, vas pozivamo k tej enotnosti, ki naj se izrazi posebno pri bližnjih volitvah v ustavodajno skupščino. Kdor bo glasoval za Ljudsko fronto Jugoslavije, ta bo obenem glasoval tudi za neokrnjenost jugoslovanskega ozemlja, za našo svobodo, za priključitev Julijske krajine k Jugoslaviji. Kdor se bo vzdržal glasovanja ali vrzel volilno kroglico v prazno, ta bo lomil narodno enotnost in slabil naše pozicije pred svetom, ta bo glasoval proti naši svobodi in združitvi, za naše zopetno suženjstvo. Zavedajte se, da stvar naše svobode in združitve ni samo naša stvar, ampak je to naše skupno življenjsko vprašanje, temelj mirne, srečne bodočnosti in blagostanja nove Jugoslavije.

Volivci! Naša in vaša usoda je danes v vaših rokah. Pri volitvah okrepite našo narodno enotnost, ki je naše najmočnejše orožje tudi pred svetom. Z glasovanjem za Ljudsko fronto Jugoslavije nam boste priborili svobodo.

odločnejše borile za svojo svobodo, za svobodo vsega človeštva.

Naša velika zaščitnica Sovjetska zveza se pripravlja na svoj največji praznik 7. november, 28. obletnico oktobrske revolucije, obletnico svojega rojstva in je ob tej priliki izdala svoja gesla, ki jasno kažejo odprto pot sovjetskega ljudstva v bodočnosti.

Kdor bi se vzdržal glasovanja ali vrzel kroglico v prazno, bi nas obsodil na ponovno trpljenje pod tujim jarmom. Pričakujemo, da boste v polni meri izvršili svojo dolžnost proti nam, proti sebi in proti bodočim pokolenjem.

V Trstu, dne 30. oktobra 1945.

PNOO za Slov. Primorje in Trst in član Babić Branko, delavec, član Predsedstva Izvršnega odbora SIAU; Baydaz Kristijan, novinar, urednik »Soskega tednika«; Beltram Julij, kmet, tajnik Okrožnega odbora USAIS za Gorisko; Berčič Dragomir, Brnjo, poštovnik, član Predsedstva PNOO za Primorje in Trst; Bevk France, književnik, predsednik PNOO za Primorje in Trst in predsednik USAIS; Bisk Josp, odvetnik iz Gorice; Čok dr. Ivan M., odvetnik iz Trsta; Čermelj dr. Lavo, profesor, član Instituta za mednarodna vprašanja; Ferfolja dr. Josip, odvetnik, član MOS za Trst, referent za sodstvo; Fornazarić dr. Slavko, odvetnik iz Bili; Fornazarić Zlva, študentka, tajnica Mestnega SIAU za Gorisko; Franko dr. Igor, zobozdravnik, zdravstveni referent pri IX. Korpusu; Grmek Alfonz, uradnik, tajnik ONOO za Trst; Jakovčič dr. France, zdravnik, predsednik Podpornega društva Goriskih zdravnikov; Jellinčič Zorko, profesor, član Predsedstva PNOO za Primorje in Trst; Jug Anton, trgovec iz Solkana; Juvancič Ivan, profesor bogoslov, iz Gorice; Kočjančič Marij, član MOS za Trst; Kočjančič Valerija, tajnica AFZ za Trst; Kolarčič Pavla, članica GO AFZ za Trst; Komlanc Alojz, trgovec iz Gorice, načelnik oddelka za prehrano pri ONOO za Gorisko; Kosovel dr. Jože, profesor, tajnik Enotnih sindikatov; Kraljčar Boris, tehnik, podpreds. PNOO za Primorje in Trst in tajnik SIAU; Kranjc dr. Ivo, član MOS za Trst, referent za promet; Krešič Venceslav, predsednik NOO za Bar-kovlje;

Križnič Rozalija, sekretarka Okrožnega odbora SPZZ za Gorisko; Kukanja dr. Angel, odvetnik, načelnik Ura-da za tisk pri MOS za Trst; Malalan Henrik, predsednik KNOO Opčine; Mare Anica, kmetica, članica GO AFZ; Mare Stanko, kmet, Skope; Marušič dr. Franc, zdravnik, zdravstveni referent pri ONOO za Gorisko; Medvešek Peter, advokat iz Gorice; Mermolja dr. Lambert, zobozdravnik, predsednik Okrožnega odbora SIAU za Gorisko; Mlečnik Angel, kmet, zadrugar iz Bukovice; Pahor Drago, član MOS za Trst, referent za slovensko šolstvo; Panjek Ivan, član MOS za Trst, referent za trgovino; Pirc Ivan, kmet, predsednik Okrajnega NOO Sežana; Plisčec Anton, župnik na Katinari, član Glavnega odbora Prosvetne zveze Trst; Ples Leopold, gostilničar, predsednik NOO Devin; Podgornik dr. Karel, odvetnik, bivši poslanec v rimskem parlamentu; Prime Franc, veletrgovec, Trst; Puc dr. Boris, odvetnik, tajnik PNOO za Primorje in Trst; Puhalič Jože, bančni izvedenec, Trst; Regent Ivan, publicist, član MOS za Trst, referent za socialno skrbstvo; Rutar dr. Karlo, zdravnik, predsednik Izvršnega odbora za Gorisko; Butar Marija, predsednica SPZZ za Gorisko; Rybar Dušan, vodja Znanstvenega instituta za Trst; Sardoč dr. Dorče, zobozdravnik, Trst; Šubaj Ivan, gospodarstvenik pri Glavnem odboru Zveze prosvetnih društev; Štekel Vlada, tajnica Prosvetne zveze, Trst; Štrukelj Jože, industrialec, predsed. ONOO za Gorisko; Tomažič Ema, častna predsednica AFZ za Trst; Tončič dr. Franc, odvetnik, podpredsednik SIAU, Trst; Tončič dr. Nikolaj, odvetnik iz Gorice; Ušić Rudl, podpredsednik MOS za Trst; Valentinič Ignacij, msgr., stolni vikar v Gorici; Viličtin Božomil, stavbenik, tajnik ONOO za Gorisko; Vodopivec Vinko, duhovnik, skladatelj iz Kromberga; Zega Ivanka, članica MOS za Trst.

Socialno skrbstvo

Ravnokar k nam vojna nam je zapustila v našem gospodarstvu opustošenje, kot ga ne pomni naše ljudstvo. Velik del našega gospodarstva je bil tekom vojne uničen, ostali del pa neorganiziran, tako da je bil in je deloma še nesposoben za redno produkcijo. Tekom vojne je naše ljudstvo dalo vse, kar je imelo, na razpolago naši vojski, dočim je v okupatorjevih centrih okupator s svojimi pomagači nesramno izkoriščal ostali del našega delovnega ljudstva. Zaloge so vse pošle. Padali so naši borci, očetje, sinovi, hranitelji svojih družin. Jasno je, da je tako stanje, ki se je vleklo v večjem delu Primorske že od 1. 1941 naprej, moralo privedi do strahovitega obubožanja.

Razrušeni domovi, uničene in zapuščene tovarne ključje po obnovi. Tisoči in tisoči so potrebni socialne (družbene) pomoči.

V teh, tako težkih razmerah so desetletji uprli pogled v našo narodno oblast, v naše socialno skrbstvo in jo zaprosili za pomoč. Pomoč pričakujejo še danes; pomoč pa, ki jo lahko nudi naša narodna oblast, je malenkostna v primeri z velikimi potrebami.

Prav zaradi tega moramo danes nakazati nekaj problemov v našem socialnem skrbstvu, ki zavirajo pravično podeljevanje pomoči tistim, ki so je najbolj potrebni, in ki v nasprotju z zdravo pametjo omogočajo podeljevanje podpor tistim, ki je niso potrebni, ki bi lahko živeli tudi brez nje.

Značilno je, da se v času, ko so naše tovarne že spravljene deloma v pogon, ko se je že začela oživljati naša obrt in ko so poljedelski pridelki že pospravljeni, število prosilcev večja iz dneva v dan. To dejstvo, v zvezi s kontrolo podatkov, ki so na vlogah naznačeni, dokazuje, da prošnjo za podpore tudi ljudje, ki socialne pomoči niso potrebni, ki bi le želeli s socialnimi podporami urediti si udobnejše življenje, si okrepiti

svoje gospodarstvo ali si ga celo izboljšati. To dokazuje tudi dejstvo, da je najmanj vlog za podpore ravno iz grgarskega in kozina-hrpeljskega okraja, torej iz okrajev, ki sta bila v vojni najbolj prizadeta in ki sta v coni B tudi najbolj pasivna in nasprotno, da je največje število prijav dospelo iz Vipavske doline. Iz tega pa izhaja, da naši narodno osvobodilni odbori in razne masovne organizacije niso dovolj napravile na polju popularizacije socialnega skrbstva, kakor ga pojmuje naša ljudska oblast.

V teh težkih časih ima naše socialno skrbstvo predvsem nalogo podpreti tiste tisoče, ki bi brez take podpore ne mogli živeti in bi bili, če bi izostala taka podpora, obsojeni na pogin. V obliči prav tako življenjsko važnih nalog, ki jih postavlja pred našo narodno oblast čas, je ta naloga ena izmed najtežjih in moramo prav zaradi pomanjkanja sredstev in ogorčenosti tistih, ki ničesar nimajo, smatrati vlaganje prijav za podpore s strani nepotrebnih za zločinsko izkoriščanje revežev in težkih razmer, v katerih živimo.

Nekateri krajevni in celo okrajni odbori se niso prišli do spoznanja, da naj prejema podpore od socialnega skrbstva le tisti, ki je v resnici potreben. Ti odbori s svojim ravnanjem dajejo potuho tem socialnim izkoriščevalcem. Ti odbori brez vsake kritičnosti pogosto tudi namerno podpisujejo in priporočajo vse prošnje, ki so jim predložene, ne glede na potrebe prosilcev. Toliko bolj pa moramo obsoditi kot zločinsko delovanje nekaterih sicer rednih članov NOO, ki dajejo pri podeljevanju podpor prednost svojim sorodnikom in prijateljem, čeprav bi morale imeti prednost desetine bolj potrebnih ljudi, katerih življenjski obstoj je zavisan ravno od podpor.

Za delovanje nekega mestnega NOO je značilno to dejstvo, da je prosilcem priporočil za podelitev podpore ne iz razloga, ker bi bila prosilka

potrebna, temveč iz razloga, ker je prosilka na MNOO preveč sitnarila.

Tako delovanje NOO ni v skladu z načeli, pridobljenimi tekom narodno osvobodilne vojne, ni pa tudi v skladu z interesi narodne oblasti in ljudstva. Taki NOO le kvarijo ugled naše narodne oblasti in postopajo s takim delovanjem vedno bolj protiljudsko.

Prav zaradi tega se tudi dogaja, da pridejo k NOO in preko njih tudi zbori volivcev na idejo, da se naj podpora, ki je namenjena le najrevnejšim v vasi, razdeli med vse vaščane enako, brez ozira na premoženje in delovno sposobnost, češ, saj smo itak vsi potrebni podpore.

Enkrat za vselej moramo prenehati z italijansko prakso podeljevanja podpor, protežiranja itd. Aktivisti so v tem pogledu mnogo zagrešili; če bi ljudstvo pravilno poučili, bi se take napake ne dogajale. Ne more in ne sme biti merilo za podeljevanje podpor zgolj odsotnost (internacija itd.), ali pa smrt tekom narodno osvobodilne borbe posameznih vojscev. Podpora naj dobe le tisti, ki brez nje ne bi mogli živeti, ne glede na to, ali so imeli kako izgubo tekom narodno osvobodilne vojne. Borec, invalidi, vojne vdove in sirote bodo prejemale, ko se bodo naše razmere uredile, drugo redno odškodnino, ki pa ne bo šla na račun socialnega skrbstva. Zaradi tega odstranimo iz mentalitete naših ljudi čimprej italijansko pojmovanje podeljevanja podpor in ga vskladimo z načelom, da naj podpora prejme le tisti, ki jo je potreben in da mora iti na delo vsak, ki je za delo sposoben. S podporami ne smemo vzgajati delomržnežev, delovnih rok nam primanjkuje!

Iz izkušnje narodno osvobodilne vojne vemo, da so najširše plasti našega delovnega ljudstva pripravljene dati tudi zadnji krompirček iz svojih ust za skupnost. To zavest skupnosti moramo pri našem socialnem skrbstvu znati izkoristiti in to zavest še poglobljati. Na tem polju se odpira našemu socialnemu skrbstvu neusahljiv vir. Organiziranje socialne pomoči od spodaj, v okviru kraja, okraja, to je predvsem naša dolžnost, dolžnost napram našim najrevnejšim, dolžnost napram skupnosti, ker edino na ta način bomo lahko vzgojili socialnega človeka.

Pri dajanju pomoči najpotrebnejšim, moramo najprej izrabiti vsa sredstva, ki jih je mogoče v ta namen mobilizirati na vasi. Vsak KNOO mora sam najprej preskrbeti svoje pomoči potrebne. Le, kar K(M)NOO v resnici ne zmore, ker so njegove materialne rezerve prešibke, se prenese v breme okrajnega socialnega skrbstva. Vsi okrajni NOO pa so dolžni organizirati samopomoč v svojem okraju. Bogatejši vasi naj pomagajo revnejšim! Le, v kolikor breme socialne pomoči presega zmogljivost okraja, naj se obrne okraj za kritje previška na Poverjeništvu.

Prenehajmo z dosedanjim prakso, ko so ljudje in NOO smatrali, da je edino Poverjeništvu pristojno za podeljevanje podpor. Organizirajmo samopomoč v krajih in okrajih! Le na ta način bomo odpravili v našem socialnem skrbstvu one velike napake, o katerih je bilo govora.

Cilj našega socialnega skrbstva mora biti učinkovita pomoč tistim, ki so je v resnici potrebni, ob najtesnejšem sodelovanju najširših delovnih množic z narodno oblastjo.

Zapisniki

Minilo je komaj dobro leto, odkar smo prejeli prve zapisnike o sejah in zborih volivcev in o skupščinah naših narodno osvobodilnih odborov. Marsikaj se je spremenilo od takrat in marsikaj se še bo spremenilo. In prav zato so ti zapisniki tako dragoceni, ker so kronika, ker so spomin-ska knjiga iz detinstva naše narodne oblasti. Spominjam se, kako smo zbrani v krogu, strmeli v prve zapisnike. Čitali smo jih kakor čita sin pismo, ki mu ga piše mati. Čitali smo jih z nežnostjo ganjeni: pisala nam je domovina. Mala, uboga, revna domovina. Kje so časi! Takrat je živel partizan, nekoč! Takrat smo imeli partizansko državico, ki je bila tako naša, da smo bili v vsaki hiši doma, pri vsakem ognjišču in na slednji peči. Bili so lepi časi. Prišli so trenutki, ko je bilo življenje trdo in brezobzirno do nas, toda vedeli smo, da gremo v svobodo. In ko je bil sovražnik preganjen in smo šli v dolino, se je zgodilo nekaj čudnega. Naše veselje nad svobodo je bilo

brdko pomešano s tiho otožnostjo slovesa. Konec in nikdar več. Zbogom, kmečki domovi in gozdovi, pa steze in grobovi. Bili so težki časi, vse je bilo tako težko; govorili smo velike in ponosne besede. Zato nam je bilo težko, ko smo odhajali. Kakor izgnanci smo se obračali in ozirali nazaj in se poslavljali od izgubljenega raja. Končno, pred nami vsakdanjost, postali smo majhni ljudje, partizan pa je pri prvih hišah v dolini izginil in se izgubil. Od takrat ga nihče več ni videl. Ostali so le še zapisniki.

Zdaj so vsi v Londonu. Vsi, oni iz Lokavcev, z Lokev, z Vojskega in Lazen, vsi so v Londonu. Še se jih drži vonj po trnovskem gozdu, po kraški zemlji, po ciklamah pa tudi po gnoju in krvi, po lakoti in smrtni grozi, po dimu požganih domov, po naši kmečki hiši. Z bojnimi klicem: smrt fašizmu — svoboda narodu! se še vedno meša smrtni krik naših padlih in mučenih tovarišev. Zdaj so vsi v Londonu in kričijo, da mora iti

onim pri zelenih mizah do mozga. Z okornimi rokami pisani, nam in vsemu svetu pripovedujejo, kako težko je bilo takrat življenje, kako so se ljudje borili za svobodo do zadnje kaplje krvi, kako so žrtvovali do zadnjega krompirja, do zadnje glave živine, vse do zadnjega. V njih piše, da učitelj ni mogel v šolo, ker ni imel čevljev. Dalje pripovedujejo o družini, ki je imela en sam par čevljev; pripovedujejo o ljudeh, ki so živeli brez soli, brez luči, brez obutve, ker so vse dali partizanom. Medtem ko so drugi bogateli s črno borzo. V teh zapisnikih piše, kako je bil človek iz partizanskih časov ponosen, požrtvovalen in moder, kako zna vladati; piše, kako se je ljudstvo zbiralo na vaških zborih. V nekaterih zapisnikih stoji h koncu opazka, da so se vsačani morali umakniti, ker se bliža sovražnik... Morda je pol ure za tem že gorela vas in so se tisti dan sveži grobovi dokazovali, da je svoboda zlata, da je svoboda vse. Tisoč zapisnikov sem prejel. Z globoko radostjo sem jih jemal v roke, prebral in marsikaterega sem pretresen in zamišljen tiho odložil. Šlo pisar.

Na nekdanjem severnoprimeškem okrožju sem jih poznal vse, nekaj sem si jih zapomnil in jih nikdar več ne bom pozabil. Zapisnik iz — — ? je bil pisan na majhen list, iztrgan iz kakšne večje beležnice ali zvezka, pisava tesna, iz Logašč je prihajal velik zapisnik z veliko pisavo, označen z šifro »8000«, iz Ostaleža in z Orehovega so pošiljali ogromne plakate. Zapisnik je bil pisan kar čez obe strani te pole, ki je bila iztrgana iz kakšne trgovske knjige ali kaj. Dobro se še spominjam zapisnikov in pisave iz Ostaleža, iz Stopnika, iz Pečni, iz Šebrelj, iz Krnic, iz Kanalskega Loma, iz Lokavcev ter še drugih. Vse mogoče pisave, slogi, različen papir in format, toda na vseh bojni klic: Smrt fašizmu — svoboda narodu! Nekateri zapisniki in pisci so že mrtvi, zapisniki pa so ostali kot njih poslednja volja. Pisani ob karbidovki v pozni večerni uri, po težkem delu, ob slabi hrani, v večni nevarnosti so neprestano romali iz izbe v bunker in iz bunkerja v izbo. Pri-nasli so jih kurirji po strmih potih, pogosto v smrtni nevarnosti. In tudi jaz sem jih vedno prenašal. Vse sem

odložil, če je bilo treba, toda zapis-nike sem vedno nosil s seboj na vse hajke.

Zato ti zapisniki, ki so papir, niso uradni akti, dopisi, ne, na njih ni nih pisarniškega, nimajo zveze z arhivi in registri, še manj z okorelimi številkami in »kandijami«. V njih je preteklost, zgodovina, kronika, v njih je bodočnost, v njih je naš kmet, naš delavec, naš siromak, naš partizan, v njih je srce, ljudska demokratična misel, v njih je svoboda, v njih je priključitev Primorske k Jugoslaviji, demokratični in federativni, ne k stari protiljudskil Zapisniki so pisma, ki nam jih je pisala domovina, mati, v nas upajoča. Ta pisma bo moral čitati zgodovinar, kadar bo pisal o slavi junaške dobe, narodno osvobodilne borbe in o njenih velikih ljudeh. Ta pisma bo moral čitati naš pisatelj, če bo hotel pisati o našem kmetu in kmečki mladini, še posebej pa če bo hotel pisati o naši junaški ženi, ki je podpirala tri vogale doma naše narodne oblasti. Te zapis-nike pa bo moral čitati tudi naš pesnik, preden bo zapel pesem: Nekoč je živel v partizanih... Dragan.

Poživljen fašist obsojen na smrt na vešalih

Dokončno so Istrijani izrekli obsodbo nad protiljudskim besnenjem fašističnega »marešala« M. Turka, ki je klal in moril, izdajal in ropal sadistično nasmejan: »Prelep sem, da bi te ustrelil!«

V kinodvorani v Herpelje-Kozini je bila 30. oktobra javna sodna razprava proti bestialnemu vojnemu zločincu, fašističnemu miličniku Turku Milanu, (doma iz Klanca v okraju Herpelje-Kozina. Ogrorne množice domačinov so prišle sem ta dan in vsak izmed njih ga je poznal in vsak izmed navzočih je pomenil novo oblozbo, novo obremenitev, nov klic po pravici. Vse množice ni mogla niti sprejeti dvorana, ampak so cele gručice ljudi stale po dvorišču.

Kmalu po pol deveti uri se je dvignil vojaški tožilec in spregovoril: spregovoril v imenu stoterih mučenih in pobitih, spregovoril v imenu ljudstva, kateremu so fašistični izrodki klali, onečastili najboljše sinove in hčere ter požigali in ropali domove.

Obtožujem Turka Milana

rojenega 29. 7. 1915 v Podgradu (Istra), stanujočega in pristojnega v Klanec, okraj Herpelje-Kozina, Slovenca, nižjega uradnika, samskega, rim. katol. vere, služivšega v italijanski vojski šest let (1934-35 in 1940-45) kot narednik; od septembra 1943 do maja 1945 v fašistični milici (Guardia repubblicana), do sedaj nekaznovanega, aretirane 30. aprila 1945, da je:

1. za časa sovražne okupacije kot nezvesti sin slovenskega naroda izdal narodno osvobodilni pokret in v činu narednika italijanske vojske stopil v oboroženo formacijo fašistične milice na domači zemlji in bil tako aktivni pobudnik, pomagač in tudi neposredni izvrševalec nacifašističnega, okupatorskega terorja ter kot tak bil soudeležen pri aretacijah, ropanjih, pretepanjih, mučenjih in prisilnem odgonu v nemška koncentracijska taborišča številnih aktivistov OF v Istri in Slovenskem Primorju;

2. neugotovljenega dne 1941 je izdal italijanskim oblastem, da je Pečar Ivan iz Klanca član protifašistične organizacije, zaradi česar je bil imenovan Pečar aretiran in nato odpeljan v konfinacijo, kjer je ostal do padea fašizma, nato pa umrl doma na posledicah, dobljenih v konfinaciji;

3. bil dne 5. aprila 1944 soudeležen pri zaslišanju in mučenju nekega po fašistih na smrt obsojenega kmetja iz Lupoglava, katerega je z odprtim nožem sunil v ramo;

4. bil dne 10. julija 1944 soudeležen pri aretaciji Furlan Roze v Črnotičah ter isti na poti v zapor grozil z internacijo v Nemčiji, požigom hiše in odvzemom vola;

5. dne 28. oktobra 1944 prisostvoval pokopu po fašistih ubitega aktivista Pečar Albina iz Prečnice in treh drugih žrtev iz Jelovice, drugi dan pa je bil soudeležen pri ropu ene krave, enega teleta in ene svinje, last Pečar Stanka, brata umorjenega Albina;

6. dne 27. oktobra 1944 proti polnoči aretiral aktivista OF Ivana Filipiča iz Podgorja, ga skupaj s šestimi aretiranci in dvema aretirankama odpeljal v postojanko, bil potem prisoten pri pretepanju istih ter prvi streljal z brzostrelko za Ivanom Filipičem, kateremu je uspelo pobegniti iz postojanke;

7. dne 28. oktobra 1944 prišel s svojo patrolo v Jelovico in aretiral tri aktiviste OF, jih odpeljal v Podgorje, kjer so bili mučeni in po štirih dneh ubiti; 7. novembra 1944 pa je aretiral in odpeljal v Podgorje dva brata in sestro iz Jelovice, kjer so jih mučili, potem pa pripeljali oba brata v Jelovico, kjer so ju ubili v prisotnosti Turka;

8. bil 10. januarja 1944 prvi za nekim fašistom, ki je stopil v Borštu v bunker, kjer so se nahajali trije partizani, ki so bili na mestu pobiti, in je pri tem s svojo bando oropal pet družin, med njimi družino Peterosa Mihaela, ki je oče enega treh ubitih partizanov;

9. bil prve dni novembra 1944 prisoten pri zaslišanju in pretepanju partizanske kurirke Furlan Marije iz Črnotič in ko ga je ta prosila, naj jo ubijejo in neha jo mučiti, ji je odgovoril: »Zensk ne ubijamo, ubijamo samo moške, še sinovi smo štiri. Zenske pa pošljemo v Nemčijo.«

dne 10. novembra 1944 kot vodja fašistične patrole aretiral številne aktiviste OF in med temi Ido Cunja iz Črnotič, Opara Karolino iz Rožič, dva neznanca mladeniča iz Golca ter več drugih nepoznatih oseb in ob tej priliki v društvu svojih miličniških teroriziral ljudstvo s streljanjem, vršil hišne preiskave in ropanja;

11. istega dne novembra 1944 aretiral Furlan Jožefa iz Črnotič, ki je bil potem v prisotnosti in po ukazu Turka trinajstkrat zaslišan in mučen; ter bil soudeležen pri aretaciji Marije Skorja iz Črnotič, ki je bila prav tako po njegovem ukazu zaslišana in pretepana;

12. bil neugotovljenega dne novembra 1944 soudeležen pri zaslišanju in mučenju aktivistke Metlika Marije, nečloveško pretepal aktivista Rihterja iz Viladola in mu tudi zadal več ran z nožem po nogah;

13. dne 8. decembra 1944 aretiral v Zazidu aktivista OF Ivana Jerčinoviča, ga pri zaslišanju pretepal in bil 13. istega meseca prisoten pri obešenju istega Jerčinoviča ter ga je še mrtvega trikrat ustrelil z brzostrelko;

14. dne 25. novembra 1944 vodil are-

tacijo Jožefa Učiča iz Zazida, potem pa mu je v družbi s svojimi fašisti izropal domačo živino;

15. neugotovljenega meseca 1940 pričal pred izrednim sodiščem v Rimu kot obremenilna pričča ter bil sokriv pri obsodbi istega, katerega je novembra meseca 1944 aretiral po njegovem povratku iz Rima.

S tem je obtoženec zakrivil vojaško kazniva dejanja: aretiranja, mučenja, pretepanja in prisilnega izгона v koncentracijska taborišča številnih aktivistov OF in zavednih rodoljubov; dalje teroriziranja in ropanja prebivalstva ter izdajstva, v svojstvu funkcionarja in pobudnika nacifašističnega okupatorskega aparata, vse v smislu členov 13 in 14 uredbe o vojaških sodiščih, ter naj se kot vojni zločinec najstrožje kaznuje.

Dejstvo pa, da je bil obtoženec skoraj vedno prisoten, tako pri aretacijah in ropanju, kot pri zaslišanju in pretepanju, jasno dokazuje, da je bil zmožen tudi sam najslabših dejanj in se je brez dvoma naslajal in užival pri pogledu na mučene žrtve. Poleg tega se je izrazil tudi sam, da je treba vsakega partizana mučiti, potem pa obesiti, njihovim družinam pa vse uničiti in požgati. Popolnoma jasno je, da se je obtoženec tega tudi držal ter ne samo prisostvoval zaslišanjem in pretepanju, ampak tudi sam pretepal. Dalje je obtoženec imel nešteto prilik, da preide k partizanom, ko so pozivali tudi njega. Zagovarja se, da se je bal to storiti, ker je mislil, da ga bodo ubili. Strah pred kaznijo, na katero se obtoženec izgovarja, nam njegovo krivdo le potrjuje. Na vse te primere lahko ugotovimo, da se je obtoženec zavestno predal besu in sovraštvu do slovenskega naroda, čeprav je vedel, da se tudi njegova dva brata borila v vrstah narodno osvobodilne vojske že od prvih dni oboroženega odpora proti okupatorju.

Zločinsko delo obtoženca je tako obširno, da ga niti ne more zajeti obtožnica v celoti in prikazati ogromne obtožentev krivde. Pravo sliko obtoženčevih zločinov nam podajajo številne prijave posredno in neposredno prizadetih pričin in svojcev obtoženčevih žrtev.

Slednjič lahko ugotovimo še eno, kar potrjuje zločinsko delovanje obtoženca, in sicer to, da če se obtoženec pri svojem prav inkvizitorskem delu ne bi tako izkazal, si brez dvoma ne bi priboril žalostne slave, da ga danes pozna vsa Istra kot največjega vojnega zločincega, narodnega odpadnika in sovražnika.

S tem je obtoženčeva krivda obširno dokazana in obtožnica utemeljena.

Tako je približno obtoževal javni tožilec, tako je obtoževalo nešteto žena in mater pomorjenih, tako obtožuje slovensko ljudstvo, tako kriče žrtve in požgani domovi, tako celo molče kričeji lepaki po stenah kinodvorane.

Ne samo razbiti fašizem,
izrezati ga do korenin

odseva iz oči objokanih svojcev nešteti žrtev fašistične zveri Milana Turka.

In razprava sama nam je nekaj razkrila; razkrila nam je ponovno fašizem, ki se živo odraža v Milanu Turku samem, ki je brez nadaljnje prazne, da je stopil v fašistične vrste zato, ker mu je fašizem ugajal. To se pravi, ker mu je ugajalo pretilvanje krvi, ker mu je ugajalo biti strahovalec ljudstva, morilec in ropar, ker mu je ugajalo pljuniti na svojo lastno čast, ker mu je ugajalo biti izdajalec. Posamezne priče, ki so se dvignile, da govorijo proti Turku, so bile odmev vsega trpljenja za svobodo borečega se ljudstva; in večna obsodba, ki jo izrekajo delovne ljudske množice proti fašizmu.

Cela vrsta prič je govorila...

Pa naj je govoril ta ali oni, iz besed slednjega je dihlo vedno eno in isto: oblozba strašnega krvavega fašističnega nasilja. Ne samo oblozba, klic po zadoščanju, klic po pravici.

Med drugimi se je dvignil tudi pohleven Jože iz Zazida in spregovoril: »Turk je dejal, ko so bile proge razbite, njihovim vojakom, da tega ne delajo samo partizani, ampak tudi civili. Treba je torej narediti, kakor smo delali v Istri:

pobrali iz vsake vasi deset do petnajst ljudi, jih pobiti ter jim posekati glave!

Koren Jožef iz Podgrada, kateri je moral pokopati štiri ljudi, je zaključil svoje pripovedovanje: »Turk je tedaj izjavil, sedaj smo Petarja pokopali. Mi nismo poznali nobenega, ker so imeli razbite glave. Ob tej priliki nam je Tur tudi prepovedal, da bi o tem dogodku govorili.« Dvignila se je neka žena: »Meni pa so zvezali noge in roke skupaj, me tako v klopčič zvitlo obesili na drog med dvema stoloma in me vrteli ter pretepli. Turk pa je medtem navijal radio in prikrito kazal, naj me kar še pretepa.«

Čendak Marija iz Jelovice je obtožila: »Turk je bil v naši hiši, ko so drugi fašisti pili in jedli. Potem je izjavil: Danes smo ubili dva »zajca« in zato bomo večerjali cmoke z mesom.« Dejal je, da je prvi lepo umrl, drugi pa da je gnil. Ta dva umorjenca sta bila moja brata. Umorjenca sta imela porezana ušesa in jezike, izkopane oči in izbite zobe; pobili pa so ju dve sto metrov od hiše. Turk je zabadal bajonet v mizo in je rekel:

Tako smo jih zaklali!

Se prej enkrat, ko je vodil »Brigatle nere« po gozdih, je mojemu možu izjavil, da se želi napiti krvi svojih bratov!

Oblozba sledi oblozbi, množica prekinja razpravo s klici in zahtevami: Nam ga dajte! Ljudstvo ga hoče soditi! Vmes pa se čuje jok mater in žena žrtev fašistične bestije.

Peteros Mihael se je dvignil. »Takrat so tudi mojega sina aretirali in ga ranili z bombo. Ob tej priliki so tudi iz bunkerja v našem hlevu privlekli dva tovariša, od katerih so enega ubili pred vrati, drugega pa za hišo. Tistega, ki so ga ubili pri vratih, so še po smrti prebadali z nožem.« In v tem je 68-letni očka pokazal še okrvavljen nož teh zločincev, ki so ga po svojem naglusu zločinu 10. januarja letos pustili na morišču zasajenega v hlevna vrata.

Furlan Marija iz Črnotič, ki se je šele pred kratkim vrnila iz pekla nemških taborišč, je izpovedala: Turk je na mojo prošnjo, naj me rajši ubijejo, kakor da me pošljejo v Nemčijo, odgovoril: Mi pošljamo ženske v Nemčijo, moške pa pobijemo; ravno sinoči smo štiri ubili.

Konstabilab Jože iz Zazida je govoril: Meni je marešalo naročil, naj preskrbim »štrik«, da bomo obesili Jerčinoviča, če ga ne poskrbim, da bodo še mene obesili. Turk Milan je bil tudi razven pri obešanju in je tež kake četrt ure se ustrelil z brzostrelko že mrtvega Jerčinoviča.

Gnus in srd mora prekipovati ob teh zločinih, ki jih je zmožen napraviti samo fašist. Tako so ob priliki napada na postojanko Lupoglav zajeli fašisti nekega partizana, ki je zaostal. Odvlekli so ga v postojanko in ga tam pretepli. Potem pa, ko so ga hoteli obesiti, se jim je utrgala vrta, zato ga je Turk »po ukazu« komandanta zabodel z nožem. Priče, ki so to žrtev nasilja pokopavale, pa pripovedujejo, kako strašno je bila razmrčarjena.

Toda Turk ni poznal meja. Neki ženi je mirno dejal, da je pretepal njenega moža za kosilo in večerjo. O Filipiču Ivanu je prav tako hladno dejal, da ga ne bo pustil ne živeti, ne umreti, če ga dobi. Vedno pa je pri mučenjih in pretepanjih govoril: nasmejan navijal radio in sodeloval pri umorih in streljanjih, ker je to izvrševal kot vojak. Toda danes govori ljudstvo in ni ga moči preslepiti, ni ga moči prekritati:

In še in še glas poedincev iz množice.

In v to se meša zagovor fašista, ki priznava samo nebitvene stvari, ostalo pa skuša stoliti, ne, vsemu ljudstvu v brk zanikati. Rad bi z lažjo pral svoje krvave roke, rad bi kakor berač uši otrsel težka bremena ljudskih obtožb. Rad bi celo govoril, da ni nič čudnega, če bi tudi sodeloval pri umorih in streljanjih, ker je to izvrševal kot vojak. Toda danes govori ljudstvo in ni ga moči preslepiti, ni ga moči prekritati:

kri pomorjenih in pobešenih je med fašističnim zločincem in ljudstvom!

Širom Primorske

Uradna izjava

Z ozirom na tendencijsne in neresnične vesti nekaterih tržaških listov o dogodkih v Kopru z dne 31. 10. 1945 podpisani javni tožilec pri Poverjenstvu PNOO v Ajdovščini, ki je na mestu proučil stvar, izjavlja:

1. O dogodkih v Kopru dne 31. 10. 1945 je bila takoj uvedena preiskava v cilju izsleditve tistih vzrokov in oseb, ki so privedle do nezaželenega incidenta in pri tem do smrti dveh oseb, katerih identiteta je bila takoj na mestu po sodni komisiji ugotovljena. Dosedanja preiskava je ugotovila namreč, da gre za Reichstein Franca in Zarli Angela, ki sta bila pri ljudstvu že davno osvojevana kot fašista in aktivna sodelavca pri okupatorjevih zločinih.

Preiskava se nadaljuje. 2. Demonstracija je nastala kot izraz ogorčenja vsega istrskega italijanskega in slovenskega prebivalstva nad dejstvom, da se po tolikih letih fašističnih grozodejstev ponovno pojavljajo fašistični provokaterji, ki hočejo izkoristiti težke povojne razmere v cilju razenja reda in miru, onemogočanja normalizacije življenja in gospodarske obnove ter v cilju ponovnega razpohovanja nacionalne mržnje. Demonstracija je nastopila spontano, vendar pa je Narodni Zaščiti in Narodni oblasti pravočasno uspelo intervenirati in demonstracijo organizirano in v miru brez novih incidentov zaključiti.

Smrt fašizmu — svoboda narodu! V Kopru, dne 1. novembra 1945. Javni tožilec pri PNOO: Peric Lojze.

Ustanovni občni zbor okrajne gospodarske zveze v Idriji.

V Idriji je bilo 29. 10. 1945 zgodovinsko važno zborovanje Ust. obč. zbora okrajne gosp. zveze. Zborovanje je vodil Pokrajinski zadrugi organizator tov. Kramar, ki je raztolmačil in poudaril, da so sedaj vse stranke združene v eno — v OF.

Po nastali debati so vsi složno sklenili, da se združita obe skoraj 50 let obstoječi zadrugi: Občno konsumno društvo in Krščansko gospodarsko društvo v skupno: Okrajno gospodarsko zadrugo.

S tem je Idrijsko ljudstvo pokazalo, da razume klic OF kakor v borbi, tako v obnovi, vsi za vse.

Vsak član te zadruge je tudi član SIAU-a.

Sklenili so, da bo dobil vsak potreben član tudi podporo iz rezervnega fonda.

10.000 lir je bilo določenih za prekop padlih borcev iz okoliških krajev.

Prvi orkestralni koncert v Idriji.

Dne 29. X. 1945 je bil prvi večji orkestralni koncert Društva »Janko Premrl«. Ljudstvo je z navdušenjem pozdravljalo dobro pripravljen spored. Sodelovali so: delavci, rudarji in zasebni nameščenci. Zato pričakujejo, da se bodo tudi ostali odseki dostojno odzvali.

Ali je treba vojaku streljati v mrtve obešence, ali je treba vojaku izdajati lastno ljudstvo, ali je treba »brigadirju«, da daje ukaze za mučenje, da se naslaja nad mučenimi žrtvami, da kolje in ropa — se vprašuje danes ljudstvo. Vpraša pa ne zato, ker ne ve odgovora, ampak da še bolj prikaže zločine fašistov.

In kakor mogočen val se utrga malo pred poldrugo uro glas pravice, razsodba:

Obtoženec je kriv in je obsojen na smrt z obešenjem ter trajno izgubo državljanstvih in političnih pravic. — Vsa obtoženčeva zločina so tako nečloveška in grozna, da zanje ni milosti. Proti takim krovlokom se je naše ljudstvo borilo štiri leta, ker je dobro vedelo, da so se te zveri udinjale našim najbolj zagriženim sovražnikom nacifašistom, da bi neusmiljeno uničevali naš narod.

Kri vseh pobitih,

poklanih, pobešenih, postreljenih, klic vseh mučenih, trpinčenih in sestranih žrtev je zahteval najsravnostnejši kazni, kazni, ki jo določa zakon le za najtežje zločince — obešenje.

Po končani razpravi je straža le s težko mujo obvarovala vojnega zločince pred razjarjeno množico, ki je navalila nadenj.

Tako se piše pravica, tako pa se piše zato, ker jo sme in more pisati ljudstvo, ki si je svoje pravice utrdilo v svoji ljudski oblasti, v organih te oblasti in ki ima močno zaščito zmagovalne ljudske vojske. To ni samo obsodba Turka, ampak

ponovna obsodba vseh fašistov

in krenikov ljudskih množic, vseh protiljudskih rovarjev, to je ponoven dokaz, da se ljudstvo v polni meri zaveda, da je mogoče doseči mir in blagostanje le, če bodo iztrebljeni vsi ostanki fašizma.

Svečana otvoritev srednje šole v Idriji.

Prvič po skoraj dvajsetih letih so se zopet odprla vrata naše srednje šole. Pri svečanosti so govorili posebno poudarjali razliko med staro fašistično metodo in metodo vzgajanja mladine v narodnem duhu.

Slovesen pogreb borcev in talcev v Tolminu.

V nedeljo, 28. 10. 1945 je bil slovesen prenos trupel 18 borcev in talcev. Tega častnega pogreba se je udeležilo okoli 3500 ljudi z 72 venci in nešteti šopki.

Pred odprtimi grobovi je govoril tov. major Komande mesta Tolmina. Govor je zapustil neizbrisni spomin vsej množici. Sledila je deklamacija tov. Filipa in borci III. brig. so dali na čast tri salve s 25 puškami.

Pogreb padlega junaka.

Dne 29. X. 1945 so v Ilirski Bistrici slovesno pokopali tov. Vika Bobka, ki je bil dan prej prepeljan s tovariši v Trst. Pogreba se je udeležila velika množica in mladina iz Trnovega in Bistrice z zastavo. Pogreb je bil zelo svečan. Grob so okrasili z venci in šopki. Vojaška godba je igrala žalostinke, pevski zbor jo je spremljal.

Junak je sicer umrl, a njegov duh živi z nami in njegova junaka dela pričajo, da ni živel zastonj.

Grobovi naših nepoznatih borcev.

Dan Vseh svetnikov je bil. Tudi v Idriji si na starem in novem pokopališču videl ozaljšane grobove. Na večer so stare mamece prižigale lučke na grobovih svojih sinov — borcev, ki so dali svoje življenje za novo, lepšo bodočnost. Malo dalje je stala in molila mlada mati z detetom v naročju za padlim možem.

Tudi grobovi padlih italijanskih in nemških vojakov so bili okrašeni, kajti naše ljudstvo ne pozna sovražnosti in trdnosti hoče v miru in slogi živeti z vsemi ljudstvi.

Samo stara železna piramida, postavljena pred skoraj sto leti za ponesrečenim rudarjem, je letos bila nerazsvetljena. To se je ljudstva zelo čudno dojmilo!

Trnovo pri Ilirski Bistrici.

Kakor povsod, je tudi tam obnova v polnem teku. Tam imajo tovarno »Fallsa«, katera bo izdelovala lesosvinjske plošče, uporabne za splošno stavbo in pohištveno mizarstvo. To največjo in najmodernejšo tovarno, ki naj bi bila praktično končana januarja 1945, so zgradili Nemci. Da so delavci lahko uspešneje sabotirali, so pustili bistvene napake v montaži. Aprila so Angleži tovarno bombardirali. Sedaj pa je že vse popravljeno, razen upravnega poslopja. Tovarna bo začela normalno delati že v začetku 1946. Rabila bo odpadke mehkega in trdega lesa od žag. Izdelovala bo ca. 15 ton plošč dnevno v standardni debelini 3 do 4 mm, 1,7 x 5 velikosti. Predvideno je zvišanje produkcije na 25 ton. Vsi delavci so organizirani v enotni sindikalni zvezi. Požrtvovalnost delavcev se kaže posebno v tem, da so med opoldanskim počitkom nabirali staro železo in drug material in so delali posebej, da so zaslužili v tovarni 8300 lir za našega dijaka.

Srednja šola v Tolminu.

V ponedeljek 21. oktobra so otvorili po 25 letih v Tolminu srednjo šolo — Vstopilo je že 250 dijakov in vedno novi prihajajo. Otvoritveni svečanosti so prisostvovali predstavniki mesta. Mnogo je ljudstvo žrtvovalo mnogih pretrpelo, preden je prišlo do svojih pravic — preden smo prišli do svoje slovenske šole. Želimo vsem dijakom najboljši uspeh.

Srednji Lokovec.

Dne 21. 10. 1945 je bila prva kulturna ura v Sred. Lokovcu. Pri tem so se Lokovčani spomnili na hrabre borce NOV in so za invalide zbrali vsotico 607 lir. Odbor se vsem od srca zahvaljuje in poziva, da se še tudi v bodoče spomnijo tistih, ki jim ni bilo težko žrtvovati vse za domovino.

Mali pionir piše!

Majhen sem bil, pa sem moral v fašistično šolo. Tam se nisem nič naučil. Danes je drugače. Imamo svojega učitelja, ki nas uči o našem hrabrem voditelju, dobrem tovarišu Titu. Uči nas pisati, tako kot nas je mati doma učila. Učili se bomo pridno, posebno mi pionirji, da bomo veliko doprinesli k skupnosti naše domovine.

Z učiteljske konference v Postojni

Pred pričetkom šolskega pouka, pred pričetkom prvega šolskega leta, ko se bo pričel po 25 letnem zatiranju na Primorskem prvi redni šolski pouk v slovenskem jeziku v slovenskih šolah, se je zbralo vse učiteljsko Vzhodno Primorskega okrožja na konferenci v Postojni dne 4. novembra t. l. Na tej konferenci se je naše učiteljsko pogovorilo o svojem bodočem delu, odnosih do mladine, oblasti in vasi sploh, ter si zadalo delovne smernice.

Konferenco je otvoril šolski nadzornik pri PPNOO tov. Sosič ob prisotnosti tajnika PPNOO tov. Perovška Franceta, predsednika oddelka za šolstvo pri ministrstvu prosvete tov. Vinklerja, delegata za srednje šolstvo pri Ministrstvu za prosveto tov. Smoleta, člana Prosvetne komisije pri PNOO za Slov. Primorje in Trst tov. Tavčarja, tov. Venturini, okrožnega šolskega nadzor. za Goriško okrožje in tov. Marije Majnikove, okrožne šolske nadzornice za Tržaško okrožje.

Tovariš Sosič je v uvodu predlagal enominutni molk v počastitev spomina padlih partizanov, katerim gre zahvala, da je Primorska svobodna, da ima svoje slovenske šole in da lahko učiteljsko svobodno zboruje.

Sprejeta je bila tudi pozdravna resolucija maršalu Titu in tov. Edvardu Kardelju. Konferenco samo pa je vodil tov. Tavčar, član Prosvetne komisije pri PNOO. Po otvoritvi so prešli k delovnemu programu konference. V nedeljo dopoldne je bil politični del. Tov. Sosič je podal referat, v katerem je začetel smernice, kakšen mora biti novi učitelj, ki mora biti tudi aktivist SIAU-OF.

Zatem je tov. Perovšek podal politične smernice z ozirom na položaj Julijske Krajine. Referatu je sledila diskusija.

Tov. Vinkler je nato v svojem govoru nakazal nekaj misli o notranjem

delu v šoli. Tov. Venturini, okrožni šolski nadzornik za Goriško okrožje je pozdravil navzoče in imenu učiteljskega in v imenu mladine iz cone A ter prikazal težave, ki jih ima onkraj modre črte zlasti zaradi pomanjkanja učiteljev ter v imenu mladine, ki željno pričakuje slovenskih učiteljev, povabil navzoče, da se prostovoljno prijavijo za službovanje v coni A.

S tem je bil politični del konference zaključen, po kosilu je bil skupni ogled Postojnske jame, nato pa prireditev absolventov Kulturno-prosvetnega tečaja.

V ponedeljek 5. novembra se je konferenca nadaljevala in je političnemu delu iz prejšnjega dne sledil strokovni del konference, kjer so bili podani sledeči referati: Tov. Mlekuž: Organizacija šol; tov. Završnik: Telesna vzgoja; dr. Marušič: O zdravstvu otroka; tov. Penko: Srednja šola, perspektiva v bodočnosti; tov. Logar: Izbor talentov na vasi.

Tov. Tavčar je podal učni načrt, ga tudi obrazložil ter dal navodila za izvajanje slednjega, pri čemer je dal zlasti poudarka temu, kako je treba učiti.

Tovariš Lipovec je govoril o mladinski vzgoji in organizaciji ZMS ter povezanosti šole oz. učiteljev z mladinsko organizacijo.

Kot tretji del konference je bil sindikalni del, v katerem je tov. Primožič Jože, tajnik izvršnega odbora Enotnih strokovnih zvez za cono B, razložil pomen sindikalne organizacije in s tem v zvezi povezave učiteljskega v sindikat prosvetnih delavcev.

S takim enotnim pogledom na delo, na naloge, na delovne prijemne stopa danes naše napredno učiteljsko med ljudske množice, kot glasnik prosvete, kot sin, ki je šel v svet, da lahko potem bolj s pridom pomaga doma. Zdenka.

K vprašanju naših strokovnih kadrov

V današnjih pogojih obnove našega gospodarstva stojimo pred problemom, kako bi čimbolj povečali proizvodnje obrti in industrije, ki bi zagotovila kmetu poljedeljsko orodje, vsemu ljudstvu pa obleko in obutev, ter bi tako mogli pospešiti tempo naše obnove in s tem v kratkem doseči stopnjo predvojne proizvodnje. To bi za nas pomenilo nagel dvig k blagostanju. Toda pri tem stremljenju naložimo zlasti pri vprašanju strokovnega kadra na ovire, ki izvirajo iz napačnega odnosa do dela v pogojih ljudske oblasti, kar je zopet posledica preteklosti.

Pod fašizmom naše ljudstvo ni imelo nobenih pravic. Kmeti so obremenjevali z davki in ga pognali z zemlje, moral je odhajati v mesta ali se izseljevati v tujino. Slovenskemu ljudstvu so bile zaprte srednje in višje šole, ki so bile italijanske in fašistične. Uprava je bila v rokah priseljenih Italijanov in raznih fašističnih podreptnikov. Tako se je mogel pošten sloj ljudstva živeti le z obrtjo in z delom v tovarnah, ali pa emigrirati. Ko si pa bil enkrat delavec, si ostal delavec vse življenje, podvržen vsemu izkoriščevanju, brezposelnosti. Za stari čas je bilo to značilno, da je naš slovenski človek, delavec in obrtnik, zato ker druge življenjske možnosti mu fašistična država sploh ni nudila, veljal za manjvrednega.

Druga značilnost za položaj delavca v starem času pa je, da iz položaja delavca ni bilo poti do višje izobrazbe. Osta! je tam, kjer je bil, naj si je bil še tako sposoben. Tretja značilnost pa je, da je bil delavec izpostavljen vsem nevarnostim brezposelnosti in izkoriščanja.

V borbi za demokracijo so se delavci in obrtniki borili proti zatiranju in iz njihovih vrst so zrastle sposobni voditelji in komandanti. Po osvoboditvi, ko smo bili postavljeni pred vprašanje, kako čim hitreje obnoviti naše domove, obleči naše ljudstvo, je bilo treh naglo poživiti našo obrt in industrijo, a strokovno izve-

banih je manjkalo. To pomanjkanje strokovnjakov in pomanjkanje dotoka moči v obrt in industrijo sploh je posledica, da je:

1. Mnogo delavcev in obrtnikov še vedno v vojski, kjer so potrebni zaradi svoje sposobnosti ali pa so se v vojni tako usposobili, da so bili kot nujno potrebni premeščeni na drugo delo. Na ta način je že odvzet del naših strokovnih moči. Vzrok je v tem, da smo postali iz hlapca gospodarji, da si moramo sami vladati.

2. Ni dotoka naših ljudi v industrijo, ker so začeli stremeti naši delavci in vajenci v upravno delo. Baš v tem pa se zrcali tisti napačni odnos do dela, ki ga je naš človek še prinesel iz preteklosti. To je znak, da naš človek ne razume še, da s tem, ko ima sam oblast v svojih rokah in si je z zakoni zaščitil svoj obstanek ni nikogar, ki bi ga mogel izkoriščati in mu zato danes ne preti nič pomanjkanja in brezposelnosti, to je znak, da se ne zaveda, da je sedaj gospodar in da od njega v veliki odvisi naše blagostanje, da mora baš s svojim udarniškim delom v industriji in obrti pospešiti našo obnovo in tako pripomoči k še večji utrditvi pridobitev naše borbe; tako kot je bil v borbi prvi, mora biti v obnovi. In to prav pri demobiliziranih borcih se opaža, da žele iz svojega v drug, navadno, uradniški poklic. To je še vedno ostanek stare hlapčevske miselnosti, ki je videla vedno le izkoriščevanje in večno podložnost. Danes ni več izkoriščanja, ni več podložnosti. Vsak delavec ima možnost, da se strokovno usposablja in pridobi tudi splošno izobrazbo.

Danes so pota našemu delavcu in našemu vajencu odprta za širok razvoj. Vajenec, ki se začne učiti neke obrti, ni več izkoriščan, dobi plačo, v raznih tečajih se strokovno usposablja in če se pokaže pri delu se preko strokovnih nadaljevalnih šol lahko povzpne tudi do inženirja.

Naša mladina, ki si izbira poklic, naš delavec in naš obrtnik morajo

končno že vendar spoznati, da je delo v naši državi bistveno nekaj drugega kakor je bilo nekoč in da je delavec danes ne več hlapec temveč gospodar.

Da bi si vzgojili čim več strokovnih moči, ki se rabijo za razvoj naše industrije in pa za našo obnovo, se bodo tudi začeli prirejati razni obrtni tečaji za industrijsko delavstvo. Zato naj vse naše množične organizacije zlasti pa Zveza mladine zainteresirajo široke množice za te tečaje. Treba je povsod organizirati odbore delavske mladine in poživiti njih delo, da bodo najboljše mlade delavce in vajence pošiljali na tečaje, ali pa sami dajali iniciativo zanje in jih organizirali.

Danes delamo za sebe, zato delajmo udarniško in usposablajmo se za še boljše delo, zato ne glejmo več v delu sredstvo za izkoriščanje, temveč sredstvo za blagostanje.

Lenin oktobra.

Mednarodni mladinski kongres v Londonu

Dopisnik Tanjuga poroča, da se je predvčerajšnjim zvečer ob 17. uri v Albert Hallu v Londonu med ogromno množico pričel mednarodni mladinski kongres.

Jugoslovansko delegacijo je vodil narodni junak Jugoslavije Danilo Janković z zastavo DF Jugoslavije. Delegacija je bila z navdušenjem sprejeta. Prav tako sta bili sprejeti poljska in češkoslovaška delegacija. Ko pa so naznanili prihod ZSSR je postalo navdušenje nepopisno.

Posebno toplo so sprejeli delegate republikanske Španije, prvoboriteljice proti fašizmu. Enako sta bili sprejeti britanska in ameriška delegacija.

Sir Stafford Cripps, trgovinski minister je pozdravil predstavnike svetovne mladine in jim želel v imenu Velike Britanije dobrodošlico.

Otvoritvenemu zasedanju kongresa je prisostvovalo 500 delegatov, ki so predstavljali 61 držav. Albanska delegacija je prispela že k zasedanju zaradi prevoznih težav, dočim bolgarsko in romunsko delegacijo pričakujejo šele koncem tedna.

Po otvoritvi konference je veliki zbor pel ruske in kitajske pesmi ter pesem o Titu. Zbor je končal s stariimi angleškimi pesmimi. Nato je zamorec O'Connor prebral prisego mladine, ki se zaobljublja, da bo šla z združenimi močmi po isti poti, kot si jo je začrtala.

Poročilo sovjetskega delegata.

Vodja delegacije Mihajlov je v svojem govoru prikazal zasluge SZ za zmago združenih narodov. Opisal je borbena dejanja RA in zasluge mladine, ki je dokazala, da je vredna svojega ljudstva. Enako važno delo je izvršila sovjetska mladina v zaledju. Generalisim Stalin je označil delo, ki ga je izvršila sovjetska mladina kot izredno dejanje, ki bo ostalo v zgodovini.

Glavni cilj sovjetskega ljudstva je nadaljna utrditve sovjetske države in ojačenje prijateljstva z vsemi miroljubnimi narodi. Za razrušen Stalin-grad in Dnjeprostroj se je prijavilo 40.000 mladih graditeljev. Seveda je tudi temu primerna skrb, ki jo posveča SZ mladini.

Mir je mogoče zagotoviti samo z brezobzirnim uničenjem vseh ostankov fašizma, najhujšim kaznovanjem vseh vojnih zločincev, kot je bilo sklenjeno na vseh konferencah vele-sil, in s strogim kaznovanjem onih, ki so vzgajali mladino Nemčije in Japonske v duhu sovraštva napram svobodoljubnim narodom.

Dolžnost mladine je, da se razpustijo vse reakcionarne organizacije in zveze, ki so delovale v duhu fašizma, z eno besedo vse, kar je pospeševalo, vodilo, vzdrževalo fašizem: knjige, filmi, slike, vse mora biti uničeno.

Potem, ko je podčrtal te proble-

me, katerih rešitev je splošna zahteva vse mladine, je Mihajlov dejal:

»Skupni cilji zahtevajo skupna dejanja. Mnogo mladinskih organizacij zagovarja sedaj misel ustanovitve svetovne mladinske federacije. Sovjetska delegacija more samo podpirati te razumne predloge.«

Mednarodna federacija bi morala zastopati koristi mladine v vodečih organih Združenih narodov v mednarodnih zvezah, v javnih organizacijah in posebno v sindikatih.

Poročilo jugoslovanskega delegata.

Vodja jugoslovanske delegacije Slavko Komar je podal poročilo o jugoslovanski mladini, ki je na prvi klic za osvoboditev od okupatorja, brez strahu prišla za dele in dokazala svojo zrelost. Nadalje je omenil zločinsko delovanje izdajalcev, katerih dela ne smemo pozabiti.

Nadalje je poudaril sedanjí položaj jugoslovanske mladine v novi Jugoslaviji, kjer se dela na tem, da se izboljša socialno, gospodarsko in prosvetno stanje mladine.

Komar je nato govoril o mladinski organizaciji v Jugoslaviji in poudaril zlasti njeno enotnost skovano v borbi. Tako bratsko enotnost je uresničila jugoslovanska in italijanska mladina v Julijski Krajini.

Mladina se je izkazala tudi pri dobrotelnih akcijah, pri obnovi, kajti zaveda se, da je sedaj pravi čas, da ustvarja, ker ustvarja zase.

»Primorska borba« izhaja tedensko v Ajdovščini. Urejuje Albreht Roman.

Kadar prodajate, kupujete ali zamenjujete

zaupajte preko domačih zadrug nakup, prodajo in kompenzacijo vsega previška kmetijskih pridelkov, kot

krompirja • repe • zelja • sadja • vina itd.,
drv in vseh vrst lesa • obrtnih izdelkov in industrijskih proizvodov

Uvoznemu in izvoznemu zavodu

»UIVOD« družba
z o. z.
TRST • via Torrebianca 29/II
Telefon 50-15

Samo 18 dni pred svobodo našega naroda, pri izvrševanju svojih dolžnosti, je dala svoje mlado življenje za domovino naša ljubljena hčerka in sestra

IVANKA ANDREASIČ (Zmaga)

članica okrožnega odbora.

Njeno truplo je bilo prepeljeno dne 1. novembra 1945 od Sv. Marije na Malem Krasu, na domače pokopališče. — Pogreb je bil isti dan v popoldanskih urah. Podgorje, dne 5. novembra 1945.

Zalujoča družina Andreasič.